

ใบรับรองปัญหาพิเศษ

ภาควิชาบริหารธุรกิจเกษตร

คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เรื่อง

การศึกษาการส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศญี่ปุ่น

A Study on Thai Rice Export to Japan

ของ

นายสุรเกียรติ์ โกวิทาทรร

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร

วท.บ. (บริหารธุรกิจเกษตร)

เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2539

อาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์รังสรรค์ โนนชัย)

กรรมการปัญหาพิเศษ

(อาจารย์ศรีนวล นลินทิพวงศ์)

หัวหน้าภาควิชาฯ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริจรรษา เกรือวิริยะพันธ์)

ร.พ.
๘๔๕๓
๒๕๓๙

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

14707

ปัญหาพิเศษ

เรื่อง

การศึกษาการส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศญี่ปุ่น
A Study on Thai Rice Export to Japan

โดย

นายสุรเกียรติ์ โกวิทภาธร

T097589

เสนอ

ภาควิชาบริหารธุรกิจเกษตร

คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

๑๗ เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (บริหารธุรกิจเกษตร)

๕๘45๓

พ.ศ. 2539

2539

เลขหมู่.....

เลขทะเบียน..... ๐๗๕๘๖

วันเดือนปี..... ๐๖๒๖/๓๓

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : การศึกษาการส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศญี่ปุ่น

โดย : นายสุรเกียรติ โกวิทาธร

ชื่อปริญญา : วิทยาศาสตรบัณฑิต (บริหารธุรกิจเกษตร)

สาขาวิชาเอก : บริหารธุรกิจเกษตร

อาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษ : , 5, 2561, 39

(รังสรรค์ โนชัย)

ข้าวนับได้ว่าเป็นสินค้าหลักที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศไทยเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวเป็นอันดับ 1 ของโลก มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 จนถึงปัจจุบัน แต่ปัจจุบันซึ่งหลายประเทศได้พัฒนาตนเองจากผู้บริโภครายหนึ่งเป็นผู้ผลิตและส่งออกข้าว เช่น จีน เวียดนามและอินเดีย ทำให้ผู้ส่งออกข้าวต่างต้องแสวงหาตลาดข้าวใหม่ เพื่อรองรับกับอุปทานที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในบรรดาตลาดข้าวเปิดใหม่ของโลก ญี่ปุ่นนับได้ว่าเป็นความน่าสนใจที่สุด ทั้งนี้เพราะความต้องการบริโภคภายในประเทศที่สูง และพันธะผูกพันที่ไว้ไว้กับภาค

การศึกษาในครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาถึงโครงสร้างการตลาดส่งออกข้าวไทยไปประเทศญี่ปุ่น เพื่อให้ทราบถึงปริมาณ ชนิดและคุณสมบัติที่ผู้บริโภครายหนึ่งต้องการ และปัญหาที่ทำให้ข้าวไทยถูกต่อต้านจากผู้บริโภครายหนึ่ง โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิซึ่งได้จากการศึกษารายงานทางวิชาการ และบทความต่างๆ ตลอดจนข้อมูลสถิติจากองค์กรของภาครัฐและหน่วยงานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อสรุบทิศทางการกำหนดแนวโน้ม และการขยายตลาดส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศญี่ปุ่นให้มากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาพบว่าข้าวไทยที่ส่งไปจำหน่ายในประเทศญี่ปุ่น พ่อค้าผู้ส่งออกจะดำเนินการส่งออกโดยผ่านการติดต่อกับบริษัทการค้าระหว่างประเทศ ให้บริษัทเหล่านี้เป็นผู้ติดต่อหาลูกค้า การสั่งซื้อข้าวไทยจะกระทำผ่านการประมูลขององค์การอาหารของญี่ปุ่น โดยกำหนดวิธีการประมูลเป็น 2 แบบ คือการประมูลในระบบทั่วไป ซึ่งรัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดคุณสมบัติของข้าวที่นำเข้า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทุกอย่าง และการประมูลในระบบ SBS พ่อค้าผู้นำเข้าจะเป็นผู้กำหนดปริมาณ คุณสมบัติของข้าว ปัญหาที่พบจากการส่งออกข้าวไทยไปญี่ปุ่น คือไม่ได้รับการต้อนรับจากผู้บริโภคเท่าที่ควร เนื่องจากเป็นข้าวคนละชนิดกับที่ชาวญี่ปุ่นบริโภค ชาวญี่ปุ่นนิยมบริโภคข้าวเมล็ดสั้นพันธุ์จาปอนิกา ที่มีความเหนียวนุ่ม ไม่มีกลิ่นฉุน ขณะที่ข้าวไทยที่ส่งไปจำหน่ายเป็นข้าวเมล็ดยาวพันธุ์อินดิกา ที่เมื่อหุงสุกแล้วจะมีกลิ่นฉุน เมล็ดข้าวมีลักษณะแข็ง ปัญหาเรื่องความสะอาดของข้าวไทยก็เป็นอีกปัญหาที่ทำให้ข้าวไทยไม่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคชาวญี่ปุ่น ปัญหาการบวกราคาเพิ่มของญี่ปุ่นที่ไม่เท่าเทียมกันทุกประเทศ ทำให้ข้าวไทยเสียโอกาสในการขาย เพราะข้าวไทยมีราคาถูกที่สุดเมื่อเทียบกับผู้ส่งออกรายอื่นๆ

แนวทางในการพัฒนาการส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศญี่ปุ่น สามารถกระทำได้โดย การตรวจสอบคุณภาพ และความสะอาดของข้าวไทยอย่างละเอียดก่อนส่งไปยังประเทศญี่ปุ่น ควรมี การประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคชาวญี่ปุ่นได้รู้จักข้าวไทยมากขึ้น ทั้งในแง่คุณสมบัติของข้าว การนำ ข้าวไทยไปประกอบอาหารญี่ปุ่น ผู้ส่งออกไทยควรมุ่งเน้นที่ตลาดข้าวแปรรูปซึ่งสามารถนำข้าวไทย ไปเป็นวัตถุดิบได้เป็นอย่างดี รัฐบาลไทยต้องเพิ่มบทบาทของตนเองในการเจรจาระดับชาติ โดย ผลักดันให้ญี่ปุ่นนำเข้าข้าวจากไทยมากขึ้น เพราะผู้บริโภคเริ่มให้การยอมรับข้าวไทยบ้างส่วนหนึ่ง แต่ไม่สามารถทำซื้อข้าวไทยได้เพราะไม่มีจำหน่าย และการเจรจาต่อรองให้ญี่ปุ่นปรับลดการบวก ราคาเพิ่ม (mark up) ที่เก็บกับข้าวไทยในอัตราที่เท่าเทียมกับชาติอื่นๆ ซึ่งจะสามารถทำให้ข้าว จากไทยมีราคาต่ำกว่าข้าวราคาสูงจากสหรัฐและออสเตรเลีย และทำให้ผู้บริโภคหันมาให้ความสนใจกับข้าวไทยมากขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(4)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและปัญหาของการศึกษา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
ขอบเขตการศึกษา	5
นิยามศัพท์	5
การตรวจเอกสาร	6
วิธีการศึกษา	7
บทที่ 2	
สภาพทั่วไปด้านการส่งออกข้าวของไทย	9
การตลาดส่งออกข้าวไทย	9
ลักษณะตลาดส่งออกข้าวไทย	9
การกำหนดมาตรฐานข้าว	10
การค้าข้าวระหว่างประเทศของไทย	13
การส่งออก	17
ตลาดส่งออกที่สำคัญ	18
หน้าที่ทางการตลาดที่สำคัญ	20
การขนส่ง	20
การเก็บรักษา	21
การบรรจุหีบห่อ	22
ปัญหาในการส่งออกข้าวไทย	22
บทที่ 3	
สภาพทั่วไปของประเทศไทย	24
ลักษณะทั่วไป	24

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
ภาวะเศรษฐกิจ	24
นโยบายเศรษฐกิจและการค้า	24
ลักษณะตลาดญี่ปุ่นโดยทั่วไป	25
การค้าระหว่างประเทศของไทยกับญี่ปุ่น	26
บทที่ 4 การส่งออกข้าวไปยังประเทศญี่ปุ่น	28
การตลาดข้าวภายในประเทศญี่ปุ่น	28
สาระสำคัญของข้อตกลงจำกัดกับการเปิดตลาดข้าวของญี่ปุ่น	30
ภาวะตลาดข้าวไทยในประเทศญี่ปุ่น	31
การส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศญี่ปุ่น	32
รูปแบบ คุณลักษณะที่ต้องการ	33
การนำเข้าข้าวของญี่ปุ่น	34
สภาพการแข่งขันในตลาดญี่ปุ่น	36
ปัญหาการส่งออกข้าวไทยไปประเทศญี่ปุ่น	39
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	41
สรุป	41
ข้อเสนอแนะ	43
เอกสารอ้างอิง	45

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ปริมาณการส่งออกข้าวของไทยไปญี่ปุ่นในปี 2536-2537	3
2	ผลผลิตข้าวของโลกและปริมาณการค้าข้าวของโลกปี 2534-2536	9
3	ปริมาณการส่งออกข้าวของผู้ส่งออกที่สำคัญปี 2534-2536	12
4	การผลิตและการส่งออกข้าวของไทยและประเทศคู่แข่ง	18
5	ปริมาณการส่งออกข้าวของไทยไปยังประเทศลูกค้าที่สำคัญปี 2534-2536	19
6	มูลค่าการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่นปี 2532-2537	27
7	ปริมาณการผลิตข้าวของญี่ปุ่นและปริมาณการบริโภคข้าวปี 2531-2536	30
8	ปริมาณการนำเข้าข้าวไทยของประเทศญี่ปุ่นปี 2530-2538	33
9	แหล่งนำเข้าข้าวที่สำคัญของญี่ปุ่นปี 2535-2538	37

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 การส่งออกข้าวไปยังต่างประเทศของไทย	16
2 กระบวนการจัดจำหน่ายข้าวในประเทศญี่ปุ่น	29

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและปัญหาของการศึกษา

ประเทศไทยนับเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ด้วยสภาพภูมิประเทศที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ เหมาะแก่การประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม อาชีพเกษตรกรจึงเป็นอาชีพหลักของคนไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย จากเดิมที่ผลิตเพื่อใช้บริโภคภายในครัวเรือน ได้มีการเพิ่มประสิทธิภาพทางการผลิตให้ผลิตได้มากขึ้น จนกระทั่งสามารถผลิตเป็นสินค้าขายทั้งภายในและภายนอกประเทศ สินค้าเกษตรที่เป็นสินค้าหลักและทำรายได้ให้แก่ประเทศที่สำคัญได้แก่ ข้าว ยางพารา ข้าวโพด เป็นต้น

ข้าว นับเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประเทศไทย เพราะนอกจากจะใช้เลี้ยงประชากรของตนเองภายในประเทศแล้ว ส่วนที่เหลือจากการบริโภคยังสามารถส่งไปจำหน่ายต่างประเทศได้อีกด้วย ข้าวเคยทำรายได้เข้าประเทศสูงเป็นอันดับหนึ่งของสินค้าเกษตรส่งออกโดยนารายได้เข้าประเทศปีละหลายหมื่นล้านบาท ประเทศไทยเคยส่งออกข้าวสูงสุดในปี พ.ศ. 2532 โดยส่งออกมูลค่าถึง 45,462 ล้านบาท ทำให้ปัจจุบันประเทศไทยเป็นประเทศส่งออกข้าวเป็นอันดับหนึ่งของโลก

ในสภาวะการณ์โลกปัจจุบัน ซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว พร้อมๆ กับการแข่งขันในด้านต่างๆ ที่ค่อนข้างรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นด้านการตลาดหรือการค้า ด้านเทคโนโลยีหรือด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ และอื่นๆ ปัจจัยเหล่านี้ได้ส่งผลให้นานาประเทศต่างหันมาพัฒนาตนเอง เพื่อให้เข้าขั้นมาตรฐานสากลและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เพื่อความอยู่รอดจากการเอารัดเอาเปรียบของประเทศอื่นๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ขณะนี้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกต่างมุ่งพัฒนาตนเองเพื่อให้เข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ โดยสร้างความมั่นคงในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพื่อให้เข้าขั้นมาตรฐานสากลโลก และสามารถแข่งขันกับประเทศอื่นๆ หรือทันต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความสำเร็จในการเจรจาทางการค้าของแกตต์ในรอบอุรุกวัยเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2536 นับได้ว่าเป็นก้าวแรกของข้อตกลงเกี่ยวกับสินค้าเกษตรระหว่างประเทศ ที่ส่งผลให้ประเทศมหาอำนาจ หรือประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐฯ และกลุ่มสหภาพยุโรป สามารถทำความตกลงกันได้ภายหลังจากที่การเจรจาในรอบต่างๆ ของข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยพิกัดอัตราภาษีศุลกากรและการค้าหรือแกตต์ (GATT) ต้องยืดเยื้อมาเป็นเวลานานถึง 7 ปี กล่าวคือ ในข้อตกลงว่าด้วยสินค้าเกษตร ได้กำหนดสาระสำคัญให้ทุกประเทศต้องปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน คือ การเปิดตลาดด้วยวิธีการลดภาษีศุลกากร หรือถ้ามีมาตรการอื่นๆ ที่ไม่ใช่มาตรการด้านภาษีและกำลังใช้อยู่ในขณะนี้ ไม่ว่าจะเป็นการจำกัดปริมาณการนำเข้า หรือห้ามนำเข้า มาตรการเหล่านี้ต้องปรับเปลี่ยนเป็นมาตรการที่ใช้ภาษีแทน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ กรณีประเทศญี่ปุ่นซึ่งเดิมเคยปิดตลาดข้าวมาเป็นระยะเวลายาวนานถึงกว่า 30 ปี ต้องยอมเปิดตลาดข้าวตามพันธกรณี กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2538 ญี่ปุ่นต้องเปิดตลาดข้าวในปริมาณสูงถึง 4 แสนตันและจะต้องนำเข้าข้าวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนถึงปริมาณ 8 แสนตัน ในปีพ.ศ. 2543

ญี่ปุ่นได้เคยเปิดตลาดข้าวบางส่วนแล้วในปี พ.ศ. 2536 เนื่องจากการประสบภาวะอากาศเย็นในฤดูร้อน ทำให้ผลผลิตข้าวลดลงไปเกือบ 5 ล้านตัน และญี่ปุ่นได้แก้ปัญหาโดยการนำเข้าข้าวจากต่างประเทศเป็นการผูกเงินซึ่งทางองค์การอาหารญี่ปุ่น (Japanese Food Agency) เป็นผู้ดำเนินการโดยสั่งซื้อข้าวจากประเทศผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ เช่น ไทย จีน สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย เป็นต้น การนำเข้าข้าวไทยครั้งนี้ไม่ใช่ครั้งแรกในการส่งข้าวไทยไปใช้ภายในประเทศญี่ปุ่นได้มีการนำเข้าข้าวไทยมาโดยตลอด แต่เป็นการนำเข้าข้าวสารชนิด 100% เกรด 2 โดยนำไปทำผลิตภัณฑ์อาหารและขนมขบเคี้ยวต่างๆ เช่น ชุปข้าว เต้าเจี้ยว ข้าว อะราเร ฯลฯ ซึ่งสามารถใช้ข้าวไทยคุณภาพแบบนี้เป็นวัตถุดิบได้ดี การนำเข้าข้าวกรณีผูกเงินครั้งนี้ ญี่ปุ่นได้ทำสัญญาซื้อข้าวสาร 100% จากประเทศไทย เป็นจำนวน 628,219 ตัน และข้าวเหนียวชนิด 10% อีก 44,000 ตัน (ตารางที่ 1)

ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวเท่านั้นที่ส่งข้าวพันธุ์อินดิกา (Indica) ซึ่งมีลักษณะเมล็ดเรียวยาว เวลาหุงเสิร์ฟจะมีลักษณะแห้งหรือที่คนไทยเรียกว่า "ข้าวสวย" ต่างจากประเทศผู้ส่งออกรายอื่นๆ จะส่งข้าวพันธุ์จาปอนิกา (Japonica) ซึ่งเป็นพันธุ์เมล็ดป้อมสั้น หุงเสิร์ฟแล้วมี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลักษณะค่อนข้างเหนียว สามารถใช้ตะเกียบคีบหรือนำมาทำเป็น "ข้าวปั้น" ได้แบบที่คนญี่ปุ่นนิยมกัน โดยทั่วไปจึงทำให้เกิดปัญหาเนื่องจากชาวญี่ปุ่นไม่คุ้นเคยกับข้าวไทยที่ทั้งแห้งแข็งและมีกลิ่น รวมไปถึงปัญหาสิ่งปลอมปนในข้าวสารที่มีข่าวว่ามีการพบซากหนูตาย เศษกระดูก ในข้าวไทย ทำให้สถานการณ์ข้าวไทยในตลาดญี่ปุ่นประสบปัญหาเป็นอย่างมาก ซึ่งทางรัฐบาลญี่ปุ่นและผู้ค้าปลีกข้าวไทยต้องหามาตรการต่างๆ ในการแก้ปัญหา ทั้งการแนะนำวิธีการหุงหรือนำข้าวไทยไปปรุงเป็นอาหาร เพื่อให้ชาวญี่ปุ่นสามารถนำไปบริโภคได้

ตารางที่ 1 ปริมาณการส่งออกข้าวของไทยไปญี่ปุ่นในปี 2536-2537

(หน่วย : ตัน)

ปี	ชนิดของข้าว	รัฐบาล	เอกชน
2536	ปลายข้าว	10,710	
	ข้าวเหนียว	1,050	44,056
	ข้าวสาร 5%	-	146
	ข้าวสาร 100%	-	207,042
2537 (มกราคม)	ข้าวเหนียว	-	294
	ข้าวสาร 100%	-	144,274

ที่มา : (นิรนาม , 2537 : 2)

แม้ว่าจะเกิดปัญหาในการเปิดตลาดข้าวไทยในประเทศญี่ปุ่น และมีผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของข้าวไทยที่คนไทยเคยภูมิใจว่าเป็นข้าวพันธุ์ดีที่สุดในโลก แต่เนื่องจากปัจจุบันญี่ปุ่นได้กลายเป็นตลาดส่งออกข้าวรายใหญ่ที่สุดของไทย โดยในช่วง 4 เดือนแรกของปี พ.ศ. 2537 ไทยส่งออกข้าวไปจำหน่ายในญี่ปุ่นเป็นจำนวน 472,781 ตัน เมื่อเทียบกับ อิหร่าน 128,290 ตัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และอาฟริกาใต้ 99,881 ตัน ขณะเดียวกับที่ไทยก็เป็นแหล่งนำเข้าข้าวที่สำคัญที่สุดของญี่ปุ่น โดยปริมาณข้าวที่ญี่ปุ่นนำเข้าจากไทย คิดเป็นสัดส่วนประมาณครึ่งหนึ่งของปริมาณข้าวนำเข้าทั้งหมดของญี่ปุ่น นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2538 นี้ ญี่ปุ่นจะต้องเปิดตลาดข้าวประมาณร้อยละ 4 ของปริมาณการบริโภคในประเทศ คือประมาณ 10 ล้านตัน และเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เป็นร้อยละ 8 ในปีถัดไป หลังจากเริ่มใช้เกณฑ์ในปีพ.ศ. 2538 การเปิดตลาดข้าวของญี่ปุ่นนับเป็นโอกาสดีของประเทศไทย ในการขยายตลาดการส่งออกข้าวภายใต้ภาวะการแข่งขันที่สูงในปัจจุบัน

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมุ่งศึกษา โครงสร้างการตลาดส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศญี่ปุ่น ช่องทางการจำหน่ายและสภาพการแข่งขัน นอกจากนี้ยังศึกษาถึงปริมาณความต้องการนำเข้าข้าวของประเทศไทย ชนิดพันธุ์ของข้าวที่ชาวญี่ปุ่นนิยมบริโภค รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการส่งออก เพื่อเสนอแนะแนวทางในการขยายตลาดข้าวไทยในประเทศญี่ปุ่น และพัฒนาปรับปรุงรูปแบบและคุณภาพให้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างการตลาดส่งออกข้าวไทยไปประเทศญี่ปุ่น และช่องทางการจัดจำหน่ายข้าวไทยในประเทศญี่ปุ่น
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศญี่ปุ่น
3. เพื่อศึกษาความต้องการ ชนิดและคุณสมบัติ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาข้าวไทยให้เหมาะสมและตรงความต้องการของผู้บริโภคในประเทศญี่ปุ่น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงโครงสร้างการตลาดและช่องทางการจำหน่ายข้าวไทยในประเทศญี่ปุ่น
2. ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการส่งออก และจำหน่ายข้าวไทยในประเทศญี่ปุ่น และนำผลการศึกษามาใช้ในการวิเคราะห์แก้ไข้ปัญหา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. ทราบถึงความต้องการ ชนิดและคุณสมบัติของข้าวที่ประเทศญี่ปุ่นต้องการ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศญี่ปุ่น

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาสภาพทั่วไปในการส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศญี่ปุ่น โดยศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างการตลาดส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศญี่ปุ่น โดยข้าวไทยที่จะศึกษานี้ หมายถึงข้าวสารชนิด 100% เนื่องจากเป็นข้าวคุณภาพดีที่สุดของไทย แต่กลับประสบปัญหาไม่ได้ ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคเท่าที่ควร รวมทั้งศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งออก รวมทั้งชนิดและคุณสมบัติของข้าวไทยที่ประเทศญี่ปุ่นต้องการนำเข้า

นิยามศัพท์

โครงสร้างการตลาดส่งออก หมายถึง กระบวนการต่างๆ ซึ่งเริ่มตั้งแต่ผลผลิตออกจากผู้ผลิตผ่านคนกลางที่ทำหน้าที่การตลาด เช่น การขนส่ง การเก็บรักษา การส่งมอบสินค้า เป็นต้น ไปจนกระทั่งถึงผู้บริโภคคนสุดท้าย

ข้าวสาร 100% หมายถึง ข้าวที่มีการคัดคุณภาพอย่างดี มีเปอร์เซ็นต์การแตกหักของข้าวน้อยมาก มีกลิ่นหอมชวนรับประทาน

การตรวจเอกสาร

นิรนาม (2537) ข้าวถือเป็นสัญลักษณ์ที่เคารพสักการะของชาวญี่ปุ่นและเปรียบเสมือนจิตวิญญาณของประเทศญี่ปุ่นด้วย การเปลี่ยนแปลงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับข้าวจึงส่งผลกระทบต่อจิตใจของชาวญี่ปุ่นทั้งประเทศ มาตรการนำเข้าข้าวจากต่างประเทศซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นดำเนินการมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2536 เพื่อบรรเทาภาวะขาดแคลนข้าว ทำให้ผู้บริโภคพากันแตกตื่นและรีบไปซื้อข้าวกักตุนไว้ ร้านค้าในตลาดโตเกียวแห่งหนึ่ง สามารถขายข้าวที่ผลิตได้เป็นจำนวนถึง 400 กระสอบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภายในเวลา 1 ชั่วโมง ขณะที่ข้าวต่างประเทศแม้ว่าจะมีราคาถูกกว่าข้าวในประเทศ แต่ผู้บริโภคก็ไม่นิยมซื้อ เนื่องจากชาวญี่ปุ่นมีนิสัยการรับประทานข้าวที่แปลกกว่าชาวโลกทั่วไป คือนิยมบริโภคข้าวพันธุ์จาปอนิก้าเท่านั้น

ประสuti สิทธิทรง (2537) ตามปกติประเทศไทยญี่ปุ่นสามารถผลิตข้าวได้ปีละประมาณ 10 ล้านตัน แต่หลังจากเกิดภัยธรรมชาติในฤดูกาลผลิตปี 2536 ทำให้ผลผลิตลดลงเกือบ 5 ล้านตัน ญี่ปุ่นจำเป็นต้องดำเนินนโยบายสั่งซื้อข้าวจากต่างประเทศ เพื่อให้พอเพียงต่อการบริโภคทั้งในลักษณะของอาหารประจำวันและในอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร การเปิดตลาดข้าวญี่ปุ่นครั้งนี้เป็นครั้งแรกนับตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา แต่คงไม่ใช่ครั้งสุดท้าย เนื่องจากตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นไปตามข้อตกลงภาค 1 ญี่ปุ่นต้องเปิดตลาดข้าวจำนวน 400,000 ตัน และจะต้องนำเข้าเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ จนถึงปริมาณ 800,000 ตัน ในปี พ.ศ. 2543

สมภพ มานะรังสรรค์ (2537) การเปิดตลาดข้าวของญี่ปุ่นถูกคัดค้านโดยชาวนาญี่ปุ่นที่รวมตัวกันเป็นองค์กรเกษตรกรในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเต็มไปด้วยกำลังในการต่อรองทางการเมือง โดยให้เหตุผลว่าการนำเข้าข้าวราคาถูกจากต่างประเทศ เป็นการทำลายนโยบายพึ่งพาตนเองทางด้านข้าวของญี่ปุ่น และได้กล่าวโทษนโยบายควบคุมจำกัดการทำนา ซึ่งส่งผลให้พื้นที่นาลดลง การแก้ปัญหาควรมีการดำเนินนโยบายเพิ่มประสิทธิภาพในการทำนา ซึ่งจะส่งผลให้ราคาข้าวในญี่ปุ่นลดลงตามมา และสามารถแข่งขันกับข้าวนำเข้าจากต่างประเทศที่มีราคาถูกกว่าข้าวที่ผลิตในประเทศประมาณร้อยละ 10-15

Hiroshi Kubo (1994) ตามข้อตกลงภาค 1 ที่มีผลบังคับให้ญี่ปุ่นเปิดตลาดข้าวจำนวน 400,000 ตัน ในปี 2538 และเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เป็น 800,000 ตัน ภายใน 6 ปี ทำให้ประเทศผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ เริ่มหันมาให้ความสนใจกับตลาดแห่งนี้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นจีนที่มีการส่งคนไปศึกษาและวิจัยตลาดข้าวของญี่ปุ่น เวียดนามประเทศผู้ส่งออกข้าวที่มีอัตราการเจริญเติบโตสูงมากจนกลายเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่เป็นอันดับ 3 ของโลกภายใน 6 ปีหลังจากเริ่มส่งออกข้าวก็สนใจในตลาดข้าวญี่ปุ่นด้วยเช่นกัน รวมไปถึงประเทศไทยที่ต้องการครอบครองตลาดข้าวส่งออกในญี่ปุ่นเป็นอันดับ 1 ด้วยการส่งออกข้าวพันธุ์จาปอนิก้า หลังจากข้าวพันธุ์อินดิก้าที่ไทยส่งออกไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในช่วงปี พ.ศ. 2536 ไม้ได้รับความนิยมนเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังมีประเทศสหรัฐอเมริกา อินเดีย และ บังคลาเทศ ที่ให้ความสนใจในตลาดนี้ ในปีพ.ศ. 2001 อุตสาหกรรมข้าวในประเทศไทยญี่ปุ่นและ ประเทศในกลุ่มอาเซียนจะเป็นธุรกิจที่มีช่องทางสดใสมากที่สุดธุรกิจหนึ่ง

วิธีการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ หรือสอบถามบริษัท ผู้ผลิตและส่งออกข้าวชั้นนำของประเทศไทย โดยบทสัมภาษณ์จะเกี่ยวกับสถานการณ์การตลาดในปัจจุบัน วิถีทางการจำหน่ายในประเทศไทย ญี่ปุ่น ตลอดจนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งข้อเสนอแนะที่จะสามารถ พัฒนาคุณภาพของข้าวไทยที่ส่งออกไปยังประเทศญี่ปุ่น

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษารายงานการสัมมนา เอกสาร วารสาร จุลสารต่างๆ รวมถึงข้อมูลจากหน่วยงานราชการและเอกชน ตลอดจนองค์การ ระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง สามารถแบ่งข้อมูลเป็น 2 ส่วน คือ

2.1 ข้อมูลด้านสถิติที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและส่งออกข้าวไทย ได้แก่ ปริมาณ การส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศญี่ปุ่น มูลค่าการส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศญี่ปุ่น ตลอดจนสถิติ เกี่ยวกับปริมาณการนำเข้าข้าวจากต่างประเทศต่างๆ ของญี่ปุ่น ข้อมูลดังกล่าวนำมาจากสถิติการ ส่งออกข้าวไทย กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย และกรมศุลกากร เป็นต้น

2.2 ข้อมูลด้านกระบวนการผลิต การตลาด มาตรฐานการส่งออก ตลอดจน ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศญี่ปุ่น ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนำมาจาก เอกสารจากองค์การศูนย์การค้าญี่ปุ่น (JETRO) กรมส่งเสริมการเกษตร ส่วนข้อมูลที่ได้จากแหล่ง อื่นๆ ได้แก่ วารสารมติชนสุดสัปดาห์ วารสารสรุปรุข่าวธุรกิจ หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน และ วารสารผู้ส่งออก เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาโครงสร้างการตลาดการส่งออกข้าวไทยไปประเทศญี่ปุ่น สภาพปัญหาและอุปสรรคในการส่งออก รวมทั้งความต้องการของประเทศญี่ปุ่นที่มีต่อชนิดและคุณสมบัติข้าวไทย จะใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยอาศัยแผนภาพ ตาราง และสถิติอย่างง่าย เพื่อช่วยในการอธิบาย ตั้งแต่ปริมาณและมูลค่าการส่งออก วิธีการจำหน่าย และส่วนแบ่งการตลาด ซึ่งจะอาศัยผลการศึกษาข้างต้น เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการส่งออก และขยายตลาดส่งออกข้าวไทยไปประเทศญี่ปุ่นให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 2

สภาพทั่วไปด้านการส่งออกข้าวของประเทศไทย

การตลาดส่งออกข้าวไทย

ลักษณะตลาดส่งออกทั่วไป

ข้าวเป็นธัญพืชที่มีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากมีการเพาะปลูกและบริโภคเป็นอาหารหลักของประชาชนหลายประเทศในโลก โดยเฉพาะประเทศในทวีปเอเชีย ซึ่งเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญของโลก ซึ่งได้แก่ ไทย เวียดนาม และจีน แต่ผลผลิตข้าวเป็นสินค้าที่มีประเทศผู้ผลิตผลิตเพื่อการบริโภคภายในประเทศ เมื่อการบริโภคภายในประเทศเหลือ จึงทำการส่งออก ปริมาณข้าวที่มีการจำหน่ายในตลาดโลกในปัจจุบันมีเพียงประมาณร้อยละ 4 ของผลผลิตข้าวทั้งหมดในโลก (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ผลผลิตข้าวของโลกและปริมาณการค้าข้าวของโลกปี 2534-2538

(หน่วย : ล้านตัน)

ปี	2534	2535	2536	2537	2538
ผลผลิต	519.7	527.2	520.1	523.7	534.3
ปริมาณการค้า	12.0	14.1	14.5	16.0	20.1

ที่มา : (ผู้จัดการรายวัน , 2539 : 3)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าเกษตรอื่นๆ เช่น ข้าวโพด ข้าวสาลี ตลาดข้าวของโลกจึงนับว่ามีขนาดค่อนข้างเล็ก นอกจากนี้เนื่องจากข้าวเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ และประเภทหลากหลาย กล่าวคือมีทั้งเมล็ดสั้น (Japonica) และเมล็ดยาว (Indica) หากแบ่งประเภทข้าวแล้ว ตลาดข้าวแต่ละประเภทจะมีขนาดเล็กลงไปอีก

ประเทศไทยได้กำหนดมาตรฐานข้าวเพื่อป้องกันการเกิดปัญหาระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย เนื่องจากข้าวเปลือกและข้าวสารที่ซื้อขายกันในท้องตลาดมีคุณภาพต่างกัน การกำหนดมาตรฐานข้าวมีส่วนประกอบในการพิจารณา ดังนี้

การกำหนดมาตรฐานข้าว

มาตรฐานข้าวคือ การวัดหรือจัดชั้นข้าวตามคุณภาพทั้งข้าวเปลือกและข้าวสาร การจัดคุณภาพจะพิจารณาจากลักษณะของพันธุ์ข้าว และส่วนผสมของเมล็ดข้าว ตลอดจนการสี ตามที่ได้กำหนดขึ้นไว้สำหรับข้าวแต่ละประเภทหรือชนิด

ข้าว หมายความว่า เมล็ดข้าวที่สีเอาเปลือกออกแล้ว รวมตลอดถึงข้าวกล้อง ข้าวขาว ข้าวเหนียว และข้าวมัน ทั้งที่เป็นข้าวเต็มเมล็ด ข้าวหัก และปลายข้าว

1. ข้าวกล้อง (Cargo rice, Brown rice) หมายความว่า ข้าวที่ได้จากการสี ข้าวเปลือกเจ้า ข้าวเปลือกเหนียว เพื่อเอาเปลือกออกเท่านั้น ทั้งที่เป็นข้าวเต็มเมล็ด ข้าวหัก และปลายข้าว

2. ข้าวขาว (White rice) หมายความว่า ข้าวที่ได้จากการสีข้าวเปลือกเจ้า โดยสีเอาเปลือกออกและขัดเอารำออกจนมีสีขาว ทั้งที่เป็นข้าวเต็มเมล็ด ข้าวหัก และปลายข้าว

- ข้าวขาว 100% ชั้น 1 จะประกอบด้วยข้าวเต็มเมล็ดไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ข้าวหักไม่มากกว่าร้อยละ 4 ทั้งนี้ยอมให้มีข้าวเหนียวได้ไม่เกินร้อยละ 0.5 และข้าวเปลือกไม่เกิน 5 เมล็ดต่อข้าวหนึ่งกิโลกรัม มีความชื้นไม่สูงกว่า 14%

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ข้าวขาว 100% ชั้น 2 ประกอบด้วยข้าวเต็มเมล็ดไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ข้าวหักไม่มากกว่าร้อยละ 4.5 มีข้าวเหนียวได้ไม่เกินร้อยละ 0.5 และข้าวเปลือกไม่เกิน 10 เมล็ดต่อข้าวหนึ่งกิโลกรัม ความชื้นไม่สูงกว่า 14%

- ข้าวขาว 5% ประกอบด้วยข้าวเต็มเมล็ด ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ข้าวหักไม่มากกว่าร้อยละ 7 (แต่ไม่น้อยกว่าร้อยละ 3) นอกจากนี้ยอมให้มีวัตถุอื่นเจือปนไม่เกินร้อยละ 0.1 ข้าวแตกไม่เกินร้อยละ 0.5 ข้าวเหนียวไม่เกินร้อยละ 0.5 ข้าวเปลือกไม่เกิน 15 เมล็ดต่อข้าวหนึ่งกิโลกรัม

3. ข้าวเหนียวขาว (White glutinous rice) หมายความว่า ข้าวที่ได้จากการสีข้าวเปลือกเหนียว โดยสีเอาเปลือกออกและขัดเอารำออกจนมีสีขาว ทั้งที่เป็นข้าวเต็มเมล็ด ข้าวหัก และปลายข้าว

4. ข้าวหุง (Boiled rice) หมายความว่า ข้าวซึ่งได้จากการสีข้าวเปลือกเจ้าที่ผ่านการแช่น้ำและอบด้วยความร้อน แล้วทำให้แห้งก่อนทำการสี ถ้าสีโดยขัดเอารำออกหมด เรียกว่าข้าวหุง หากสีโดยเอาเปลือกออกเท่านั้นให้เรียกว่า ข้าวหุงกล้อง (Cargo boiled rice)

อัตราส่วนของอมิโลสในเมล็ดข้าวก็นับว่าเป็นตัวกำหนดที่สำคัญของคุณภาพการหุงข้าว เพราะเป็นตัวที่มีผลกระทบต่อการดูดซับน้ำ และปริมาณการขึ้นหม้อของข้าวเมื่อนำมาหุง ข้าวที่มีปริมาณอมิโลสมากจะหุงขึ้นหม้อมาก และเรียงเม็ดงามดี เช่น ข้าวเมล็ดสั้นพันธุ์อินทนิลแก้ว ความนุ่มและความเหนียวของข้าวที่หุงสุกแล้วจะมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับปริมาณอมิโลส ข้าวที่มีอมิโลสต่ำ (ร้อยละ 10-20) จะขึ้นและเหนียวเมื่อสุกแล้วเช่น ข้าวเมล็ดยาวพันธุ์จาปอนิก้า ซึ่งนิยมบริโภคในหมู่ประเทศแถบเอเชียตะวันออก ได้แก่ ญี่ปุ่น และเกาหลี ซึ่งมีปริมาณการบริโภคเพียงร้อยละ 5 ของปริมาณการบริโภคของโลก

ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ภาวะการค้าข้าวของโลกมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก ทั้งนี้จากการปฏิรูปนโยบายด้านการผลิตข้าวและการเพิ่มขึ้นของปริมาณผลผลิตของประเทศผู้ส่งออกข้าวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตลอดจนการลดลงของความต้องการนำเข้าของประเทศผู้เคยนำเข้าข้าว เช่น เวียดนามและอินโดนีเซีย ซึ่งผลิตขึ้นจากประเทศผู้เคย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นำเข้าข้าวมาเป็นประเทศผู้ส่งออก ทำให้ภาวะการแข่งขันในตลาดการค้าข้าวของโลกทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น จากการศึกษาปริมาณข้าวในตลาดโลกเพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบด้านราคา คือ การโน้มต่ำลงของราคาข้าวในตลาดโลกปัจจุบัน จากภาวะดังกล่าว ทำให้ประเทศผู้ส่งออกต่างพยายามดำเนินนโยบายต่างๆ ด้านการส่งออกไม่ว่าจะเป็นการอุดหนุนการส่งออก หรือกีดกันทางการค้าเพื่อช่วงชิงและรักษาส่วนแบ่งในตลาดโลกไว้

ปัจจุบันประเทศผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลกได้แก่ ไทย สหรัฐอเมริกา เวียดนาม นอกจากนี้ก็มี ประชาคมยุโรป อินเดีย จีน ออสเตรเลีย อินโดนีเซีย และพม่า ซึ่งนับว่าเป็นผู้ส่งออกที่สำคัญ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ปริมาณการส่งออกข้าวของผู้ส่งออกที่สำคัญปี 2534-2538

(หน่วย : ล้านตัน)

ปี	2534	2535	2536	2537	2538
ปริมาณรวม	12.0	14.1	14.5	16.0	20.1
ไทย	4.0	4.8	4.8	4.8	6.0
สหรัฐฯ	2.2	2.1	2.6	2.8	3.0
เวียดนาม	1.0	2.0	1.8	2.0	2.0
จีน	0.8	1.1	1.3	1.6	0.1

ที่มา : (ผู้จัดการรายวัน , 2539 : 3)

ไทย ไทยเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ที่สุดของโลก โดยมีส่วนแบ่งในตลาดโลกมากถึงร้อยละ 28 และเคยส่งออกข้าวมากที่สุดในปี พ.ศ. 2532 เป็นปริมาณถึง 6 ล้านตัน หรือมีส่วนแบ่งในตลาดโลกถึงร้อยละ 40 แต่จากการเปลี่ยนแปลงความต้องการในตลาดต่างประเทศในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา ทำให้การส่งออกลดลงเหลือเพียง 4 ล้านตันในปีพ.ศ. 2536

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สหรัฐอเมริกา สหรัฐฯ ส่งออกข้าวมากเป็นอันดับสองของโลกรองจากไทย มีความสามารถผลิตข้าวได้ปีละ 6 ถึง 8 ล้านตันข้าวเปลือก คิดเป็นร้อยละ 1.5 ของผลผลิตข้าวทั่วโลก ปริมาณข้าวที่ผลิตในแต่ละปีขึ้นอยู่กับนโยบายข้าวของรัฐบาล ปัจจุบันสหรัฐฯมีส่วนแบ่งในตลาดโลกคิดเป็นร้อยละ 17 และมีแนวโน้มลดลงจาก 3 ล้านตันในปี พ.ศ. 2532 ในอัตราเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 5.63 เป็นที่น่าสังเกตว่า สหรัฐฯมิได้เป็นประเทศผู้ผลิตข้าวรายใหญ่ที่สำคัญ แต่กลับสามารถส่งออกได้มากเป็นอันดับสองของโลก ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการบริโภคภายในมีน้อย ดังนั้นผลผลิตส่วนใหญ่จึงผลิตเพื่อการค้า

เวียดนาม จากการปฏิรูปการผลิตทำให้เวียดนามซึ่งเคยเป็นประเทศผู้นำเข้าข้าว กลายมาเป็นผู้ส่งออกอันดับ 3 ของโลกภายในเวลา 6 ปีที่เริ่มส่งออก โดยเริ่มเป็นผู้ส่งออกข้าวอย่างแท้จริงในปี พ.ศ. 2532 ปัจจุบันมีส่วนแบ่งในตลาดโลกร้อยละ 13 โดยในปี พ.ศ. 2536 ส่งออกได้ 1.9 ล้านตันข้าวสาร แม้ว่าจะลดลงจาก 2.0 ล้านตันในปี พ.ศ. 2535 ร้อยละ 5 แต่มีแนวโน้มสูงขึ้นจาก 1.4 ล้านตัน ในปี พ.ศ. 2532 ในอัตราเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 9.40

การค้าข้าวระหว่างประเทศของไทย

การค้าข้าวระหว่างประเทศของไทยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. การค้าระหว่างรัฐบาลต่อรัฐบาล
2. การค้าระหว่างเอกชนกับรัฐบาล
3. การค้าระหว่างเอกชนกับเอกชน

การค้าระหว่างรัฐบาลต่อรัฐบาล การค้าระหว่างรัฐบาลต่อรัฐบาลเป็นการค้าในนามของรัฐบาลไทยกับรัฐบาลต่างประเทศ โดยรัฐบาลของประเทศผู้ซื้อติดต่อขอซื้อข้าวโดยตรงกับรัฐบาลไทย ซึ่งกระทำผ่านกรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ หรืออาจเป็นกรณีที่รัฐบาลไทยส่งผู้แทนออกไปเจรจาขายข้าวแก่รัฐบาลต่างประเทศก็ได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โดยทั่วไปราคาข้าวรัฐบาลจะต่ำกว่าราคาข้าวของเอกชน ทั้งนี้เพราะเหตุผลทางการเมืองและมนุษยธรรม เช่น การซื้อข้าวผ่านรัฐบาลขององค์การสหประชาชาติ เพื่อช่วยเหลือประเทศที่ถูกลักขโมยข้าวจากสงคราม หรือการซื้อข้าวเพื่อแลกน้ำมันกับอินโดนีเซีย ข้าวที่รัฐบาลส่งออกส่วนมากจะเป็นข้าวคุณภาพปานกลางและคุณภาพต่ำ ทั้งนี้เพราะรัฐบาลของประเทศที่ติดต่อบริษัทข้าวแบบรัฐบาลต่อรัฐบาล ส่วนใหญ่เป็นประเทศที่มีความต้องการข้าวสูง แต่อ่านาจซื้อต่ำ การซื้อขายโดยมากมักได้รับความช่วยเหลือจากองค์การระหว่างประเทศ

ข้าวที่รัฐบาลเป็นผู้ขายนั้น ในทางปฏิบัติ รัฐบาลไม่ได้เป็นผู้ดำเนินการส่งออกเอง รัฐบาลเป็นแต่เพียงผู้ดำเนินการด้านเอกสารการซื้อขายเท่านั้น การส่งมอบข้าวให้แก่รัฐบาลต่างประเทศ รัฐบาลโดยกรมการค้าต่างประเทศ จะมอบให้พ่อค้าเอกชนและหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ส่งมอบ

การค้าระหว่างเอกชนกับรัฐบาล การค้าแบบนี้เป็นการค้าระหว่างเอกชนผู้ส่งออกกับรัฐบาลต่างประเทศ โดยรัฐบาลผู้นำเข้าติดต่อขอซื้อข้าวจากพ่อค้าเอกชนโดยตรง การค้าลักษณะนี้จะเกิดขึ้นเมื่อภาวะตลาดข้าวเป็นของผู้ออก กล่าวคืออุปสงค์ข้าวมีมากกว่าอุปทานและรัฐบาลไม่อาจสนองความต้องการของรัฐบาลผู้นำเข้าได้ เนื่องจากไม่สามารถจะรวบรวมข้าวจากพ่อค้าเอกชนได้มากเพียงพอ หรือ รัฐบาลผู้นำเข้าอาจมีความพึงพอใจเอกชนรายใดรายหนึ่งเป็นพิเศษ และติดต่อขอซื้อจากเอกชนรายนั้นโดยตรง อย่างไรก็ตามการค้าในรูปแบบเอกชนกับรัฐบาลมีสัดส่วนที่น้อยกว่า การค้าระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกัน หรือรัฐบาลต่อรัฐบาล

การค้าระหว่างเอกชนกับเอกชน การค้าแบบนี้เป็นการค้าแบบธรรมดาทั่วไปที่บริษัทผู้ส่งออกเอกชนติดต่อขายข้าวกับบริษัทเอกชนผู้นำเข้าในต่างประเทศ การค้าลักษณะนี้จึงมีการแข่งขันกันเพื่อหาลูกค้า การแสวงหาลูกค้าสามารถกระทำโดยผ่านบริษัทนายหน้า (Broker) หรือตัวแทนการค้าระหว่างประเทศ (Trading Firm) ตลาดข้าวเอกชนกับเอกชน ส่วนใหญ่เป็นตลาดประจำ (Trading Market) ซึ่งได้แก่ ฮองกง สิงคโปร์ มาเลเซีย และยุโรป ตลาดข้าวดังกล่าวต้องการข้าวคุณภาพสูงซึ่งราคาค่อนข้างสูง ดังนั้น กลยุทธ์การตลาดจึงขึ้นกับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พ่อค้าเอกชนแต่ละรายแต่โดยทั่วไปแล้วจะมีตลาดประจำ เช่น ฮ็องกง มาเลเชีย เอกชนผู้ส่งออก รายใหม่ๆ จึงเข้าเจาะตลาดได้ยาก ต้องหันไปหาตลาดในตะวันออกกลางและแอฟริกา ซึ่งเป็น ตลาดข้าวคุณภาพต่ำ ส่วนตลาดยุโรปนั้น ผู้ส่งออกของไทยต้องประสพการแข่งขันกับข้าวสหรัฐฯ และอิตาลี ซึ่งมีราคาถูกกว่าข้าวไทย เนื่องจากได้รับเงินช่วยเหลือ(Export Subsidy) จาก รัฐบาล อีกทั้งยังได้เปรียบในด้านค่าขนส่ง ทำให้การส่งข้าวออกไปยังตลาดยุโรปลดน้อยลง

ปัจจุบันการติดต่อค้าขายข้าวระหว่างประเทศจะเป็นในรูปของบริษัทเอกชนกับเอกชน เนื่องจากมีความสะดวกรวดเร็ว ส่วนการค้าระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาลจะเป็นในลักษณะการค้า ต่างตอบแทนเสียมากกว่า คือ การนำสินค้าที่ต้องการมาแลกเปลี่ยนกัน

ผู้ส่งออกข้าวไทยส่วนใหญ่จะขายข้าวไปตลาดต่างประเทศโดยผ่านบริษัทนายหน้าขาย ข้าวในต่างประเทศ ซึ่งเรียกว่า Broker บริษัทเหล่านี้มีทั้งที่เป็นนายหน้าผู้เป็นตัวกลางในการ ติดต่อผู้ซื้อและผู้ขาย โดยมีรายได้จากค่านายหน้าเท่านั้น และจะไม่มีสิทธิ์เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ข้าว เลยแม้แต่หนึ่งออส และมีบริษัทที่ดำเนินการติดต่อซื้อข้าวจากผู้ส่งออก เพื่อขายต่อให้กับผู้ซื้อซึ่งอยู่ใน ต่างประเทศ โดยตนเองเข้าไปมีกรรมสิทธิ์ในสินค้า (take position) ในฐานะคนกลางผู้ซื้อมา แล้วขายไป

บริษัทนายหน้าและบริษัทค้าข้าวระหว่างประเทศเหล่านี้ มักจะดำเนินธุรกิจในการ เป็นนายหน้าหรือติดต่อซื้อขายสินค้าที่เป็นพืชผลเกษตรหลายๆ อย่างร่วมกัน แต่จะมีความชำนาญ พิเศษในเรื่องข้าวจนเป็นที่รู้จักกันดีในวงการค้าข้าวระหว่างประเทศ บริษัทนายหน้าและบริษัท ค้าข้าวในปัจจุบันมีจำนวนไม่มากนัก แต่สามารถดำเนินกิจการค้าข้าวได้ครอบคลุมทั่วโลก

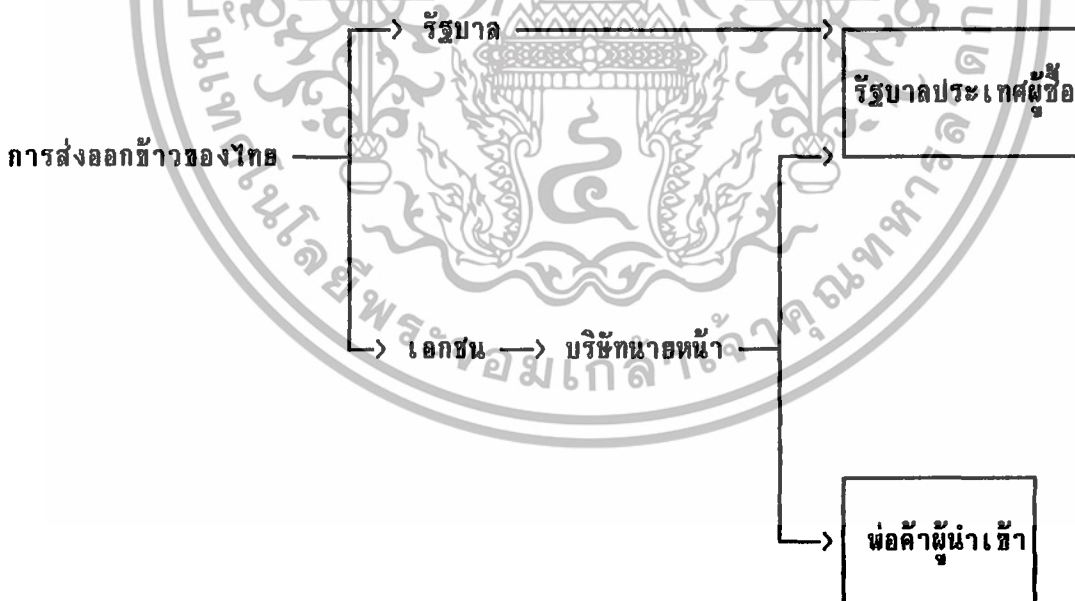
บริษัทนายหน้าเหล่านี้จะมีความชำนาญเป็นพิเศษในด้านการให้บริการข้อมูลข่าวสารมี เครื่องข่ายข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็วถูกต้องและมีประสิทธิภาพ บริษัทนายหน้าเหล่านี้จะมีข้อมูลทั้งหมด อยู่ในมือว่าราคาข้าวในแต่ละวันในตลาดข้าวสำคัญๆ เช่น กรุงเทพฯ ฮ็องกง ซิดนีย์ เกาโจว เมื่อมีคำสั่งซื้อเข้ามา ก็จะติดต่อไปยังผู้ค้าส่งว่า มีผู้ต้องการซื้อข้าวเป็นจำนวนเท่าไร ให้ราคา มาเท่าไร ผู้ส่งออกรายนั้นยินดีจะขายให้หรือไม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในการติดต่อระหว่างผู้ส่งออกกับผู้นำเข้าโดยผ่านบริษัทนายหน้า โดยทั่วไปแล้วในระหว่าง การติดต่อผู้ส่งออกจะไม่ว่าใครคือผู้นำเข้าในต่างประเทศ โดยจะรู้จักต่อเมื่อได้มีการทำสัญญาตกลงซื้อขายกัน สัญญาจะระบุชื่อผู้ซื้อ ผู้ขาย โดยบริษัทนายหน้าเป็นคนกลางที่ร่างสัญญา

ในการส่งออกข้าวไปต่างประเทศนั้น บริษัทผู้ส่งออกข้าวจะมีการหาตลาดกันเองจากบริษัทนายหน้า แต่ถ้ามีบริษัทใดบริษัทหนึ่งหาตลาดมาเป็นข้าวจำนวนมาก เช่น จำนวนหมื่นหรือแสนตันขึ้นไป ซึ่งอาจเกินกำลังของบริษัทเดียวในการจัดส่งให้ทัน ก็จะแบ่งปันกันให้แก่บริษัทในเครือหรือบริษัทที่มีความสัมพันธ์กันอย่างดี ในกรณีที่ตลาดข้าวขบเซา รัฐบาลก็จะยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือโดยจัดส่งให้มีคณะผู้แทนของการค้า เดินทางไปยังประเทศผู้ซื้อ ในกรณีนี้ ถ้าได้ตลาดข้าวเอกชนมา ก็จะมีการแบ่งปันกันเช่นเดียวกัน

การส่งออกข้าวของผู้ส่งออกไทยส่วนมากจะได้รับการติดต่อจากนายหน้า หรือตัวแทนการค้าในต่างประเทศ ถ้าเป็นภาครัฐบาลก็จะติดต่อกันโดยตรง (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 การส่งออกข้าวไปยังต่างประเทศของไทย

ที่มา : (ศิริพล , 2535 : 34)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การส่งออก

ปัจจุบันประเทศไทยนับเป็นผู้ส่งออกข้าวอันดับหนึ่งของโลก ในปี พ.ศ. 2536 ไทยส่งออกข้าวเป็นจำนวน 4 ล้านตัน ข้าวที่ส่งออกมักเป็นข้าวหอมมะลิเกรด 1 เนื่องจากข้าวหอมมะลิของไทยจัดได้ว่าเป็นข้าวคุณภาพดีที่สุด โดยลูกค้าส่วนใหญ่เป็นลูกค้าในแถบเอเชีย เช่น ฮองกง สิงคโปร์ ถ้าเป็นลูกค้าในแถบอเมริกา จะสั่งซื้อข้าวที่คุณภาพต่ำลงมา

ในปี พ.ศ. 2538 ผลผลิตข้าวในหลายประเทศได้รับความเสียหายไม่ว่าจะเป็น จีน ผู้ผลิตข้าวรายใหญ่ของโลก เวียดนาม ซึ่งได้รับผลกระทบจากพายุไต้ฝุ่นหลายลูก ทำให้ผลผลิตข้าวที่ผลิตได้มีไม่เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ เวียดนามได้สั่งระงับการขายข้าวและการส่งออกข้าวไปยังต่างประเทศ ประเทศลูกค้าของไทยที่หันไปสั่งซื้อข้าวจากเวียดนาม ต้องหันกลับมาสั่งซื้อข้าวจากไทย

ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีปริมาณการผลิตข้าวได้เพียงปีละประมาณ 18-20 ล้านตัน เมื่อเทียบกับประเทศผู้ผลิตรายใหญ่ของโลก เช่น จีนและอินเดีย ที่มีปริมาณการผลิตมากกว่าปีละ 100 ล้านตัน แต่ประเทศไทยกลับมีปริมาณการส่งออกข้าวเป็นอันดับหนึ่งของโลก เพราะข้าวที่ผลิตได้จะนำไปใช้บริโภคภายในประเทศเพียงประมาณ 12 ล้านตันเท่านั้น ที่เหลือก็จะทำการส่งออก ขณะที่จีนและอินเดีย ต้องนำผลผลิตข้าวที่ผลิตได้นำไปใช้บริโภคภายในประเทศจนหมดสิ้น เนื่องจากมีประชากรเป็นจำนวนมาก (ตารางที่ 4)

พิจารณาจากสภาพแวดล้อมต่างๆ แล้วไทยยังคงมีศักยภาพในการส่งออกเป็นอันดับ 1 ของโลก แม้ว่าในปัจจุบันความได้เปรียบในเชิงต้นทุนการผลิต จะไม่สามารถเทียบเท่าจีน อินเดียหรือเวียดนามได้แล้ว แต่คุณภาพของข้าว รวมทั้งปริมาณข้าวสำรองของไทยยังคงมีมากเพียงพอในการส่งออก ขณะที่ตลาดข้าวใหม่ๆ ที่เปิดขึ้นมาเช่น ญี่ปุ่น แม้ว่าจะยังคงมีปัญหาในด้านมาตรฐานการผลิตที่ไม่ตรงกันอยู่ แต่เมื่อไทยได้ปรับปรุงมาตรฐานการผลิตให้ทัดเทียมกับญี่ปุ่นแล้ว ไทยเราคงสามารถครอบครองส่วนแบ่งตลาดในญี่ปุ่นได้อย่างแน่นอน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเอกสารนี้ ต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4 การผลิตและการส่งออกข้าวของไทยและประเทศคู่แข่ง

(หน่วย : ล้านตันข้าวเปลือก)

	การผลิต			การส่งออก		
	2536	2537	2538	2536	2537	2538
ไทย	18.4	21.1	21.0	4.8	4.8	6.0
สหรัฐฯ	7.1	9.0	7.9	2.6	2.8	2.9
เวียดนาม	24.3	24.1	25.2	1.8	2.0	2.0
ปากีสถาน	6.0	5.2	5.6	1.8	2.0	2.0
จีน	177.7	175.9	190.0	1.4	1.6	0.1
อินเดีย	118.5	121.9	118.5	0.6	0.6	3.9
รวมทั้งโลก	523.7	534.3	544.0	14.9	16.0	17.3

ที่มา : (ผู้จัดการรายวัน , 2539 : 3)

ตลาดส่งออกที่สำคัญ

ปัจจุบันไทยส่งข้าวออกจำหน่ายในตลาดโลกมากเป็นอันดับหนึ่งของโลก ประเทศลูกค้าของไทยที่สำคัญแบ่งได้เป็น 4 ตลาด (ตารางที่ 5)

1. ตลาดในเอเชีย ประมาณ 19 ประเทศ แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ กล่าวคือ

- ตลาดประเทศผู้นำเข้าสม่ำเสมอ ประมาณร้อยละ 70 ถึง 97 ของปริมาณข้าวที่ประเทศเหล่านั้นต้องการ และข้าวที่ส่งไปเป็นข้าวคุณภาพดี ได้แก่ มาเลเซีย สิงคโปร์ และฮ่องกง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5 ปริมาณการส่งออกข้าวของไทยไปยังประเทศลูกค้าที่สำคัญ ปี 2534-2538

(หน่วย : ล้านตัน)

ปี	2534	2535	2536	2537	2538
ปริมาณทั้งหมด	4,015,066	4,806,474	4,804,669	4,757,291	6,002,486
เอเชีย					
จีน	50,337	91,411	111,024	522,394	1,235,754
ญี่ปุ่น	16,888	13,970	264,645	536,209	45,837
อินโดนีเซีย	96,578	383,971	14,725	557,948	865,528
ฮ่องกง	280,274	265,613	239,285	243,322	255,199
ยุโรป					
เนเธอร์แลนด์	54,012	22,402	53,097	88,923	24,092
ฝรั่งเศส	35,182	32,224	33,208	26,772	27,338
สวิตเซอร์แลนด์	13,254	39,685	16,252	17,883	5,551
อิตาลี	20,157	16,825	21,205	19,132	22,966
อเมริกา					
เซเนกัล	355,756	135,497	187,412	164,552	144,781
เบนิน	189,224	263,276	312,388	158,722	178,010
แอฟริกาใต้	130,799	234,660	276,167	288,642	265,469
อเมริกา					
แคนาดา	32,467	34,920	35,662	42,017	43,954
เปรู	87,900	116,567	60,800	44,357	48,652
สหรัฐฯ	149,995	157,936	208,714	232,937	191,603

ที่มา : (กรมการค้าต่างประเทศ , 2538)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ตลาดที่สั่งซื้อเฉพาะเมื่อการผลิตในประเทศของตนตกต่ำ ไม่พอกับการบริโภคได้แก่ จีน อินเดีย และอินโดนีเซีย จะสั่งซื้อข้าวที่มีคุณภาพต่ำ
- ตลาดที่รับซื้อบ้างบางครั้งคราว ได้แก่ ญี่ปุ่น ไต้หวัน เกาหลีใต้ และพม่า

2. ตลาดในยุโรป เป็นตลาดข้าวคุณภาพดี แต่มีปริมาณการสั่งซื้อค่อนข้างน้อย เนื่องจากตลาดในยุโรปจะสั่งซื้อกับประเทศสหรัฐอเมริกามากกว่า เพราะมีต้นทุนการขนส่งที่ถูกกว่า ตลาดที่สำคัญได้แก่ เนเธอร์แลนด์ อิตาลี และฝรั่งเศส

3. ตลาดในกลุ่มประเทศแอฟริกา มีประมาณ 40 ประเทศ เป็นตลาดข้าวคุณภาพต่ำ แต่มีความสำคัญ เพราะมีปริมาณการนำเข้าค่อนข้างสม่ำเสมอ ข้าวเป็นสินค้าที่ส่งออกไปเป็นอันดับหนึ่งในบรรดาสินค้าที่ส่งออกไปยังทวีปแอฟริกา ไทยส่งออกข้าวไปจำหน่ายในทวีปแอฟริกา ประมาณ 1.0 ล้านตันต่อปี และข้าวไทยสามารถครองตลาดในแอฟริกาได้มากถึงร้อยละ 43

4. ตลาดในอเมริกา เป็นตลาดที่มีอัตราการขยายตัวสูงมากขึ้น โดยไทยส่งข้าวที่มีคุณภาพดีและมีการบรรจุหีบห่อขนาดเล็ก สามารถนำไปจำหน่ายแก่ผู้บริโภครายย่อยได้ถึงที่ประเทศที่เป็นลูกค้าสำคัญได้แก่ สหรัฐฯ และแคนาดา แม้ว่าสหรัฐฯ จะเป็นคู่แข่งสำคัญทางการค้าข้าวในตลาดโลกของไทย แต่ก็จำเป็นต้องสั่งซื้อข้าวคุณภาพดีจากไทย เนื่องจากต้นทุนในการผลิตในประเทศสูงเกินไป รวมทั้งการที่มีคนเอเชียเข้าไปอาศัยอยู่ในอเมริกามาก ทำให้มีความต้องการข้าวจากเอเชีย

หน้าที่ทางการตลาดที่สำคัญ

การขนส่ง

การขนส่งนับเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินธุรกิจส่งออกสินค้า เนื่องจากการขนส่งที่ดีมีประสิทธิภาพจะช่วยลดต้นทุนด้านการตลาดได้สามารถแข่งขันกับประเทศคู่แข่งได้ ประเทศไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มีปัญหาด้านต้นทุนการขนส่งเสมอมาทำให้เสียโอกาสทางการตลาด โดยเฉพาะการขนส่งไปยังกลุ่มประเทศยุโรปที่มีปริมาณการขนส่งไม่มาก ทำให้เสียเปรียบสหรัฐอเมริกาที่มีการขนส่งจำนวนมาก การขนส่งข้าวสารไปยังผู้ซื้อในต่างประเทศ จะใช้การขนส่งทางเรือเดินทะเล เนื่องจากข้าวเป็นสินค้าที่เปลืองระวางในการขนส่ง โดยผู้ซื้อจะเป็นผู้จัดหรือเช่าเรือมารับสินค้าเอง มีเรือสินค้าขนาดใหญ่จอดเทียบที่ปากแม่น้ำ ผู้ส่งออกข้าวจะนำข้าวสารใส่เรือลอมหรือเรือเล็กไปเทียบแล้วขนขึ้นเรือใหญ่ของผู้ซื้ออีกทอดหนึ่ง ในการกำหนดระวางการขนส่งข้าวนั้น จะขึ้นกับปัจจัยหลายๆ ประการด้วยกัน

1. ปริมาณการบรรทุกข้าวในแต่ละเที่ยว ถ้าปริมาณการขนส่งข้าวในแต่ละเที่ยวมากกว่าปริมาณต่ำสุดที่เจ้าของเรือกำหนดมา ค่าระวางก็จะถูกกว่าอัตราที่กำหนดไว้
2. ความแตกต่างทางสภาพภูมิประเทศของท่าเรือ ท่าเรือจะต้องเข้าไปจอดเทียบท่าเพื่อทำการขนถ่ายข้าว ก็จะมีผลต่อการกำหนดอัตราค่าระวาง เช่น ถ้าท่าเรือมีขนาดเล็ก หรือสภาพทางภูมิประเทศยากต่อการที่เรือจะเข้าไปจอดเทียบท่าได้ เรือก็ต้องจอดในทะเลห่างจากท่าเรือออกไป ซึ่งจะลำบากต่อการขนถ่ายสินค้า จะทำให้การคิดอัตราค่าระวางสูงขึ้น
3. รูปแบบการบรรทุกข้าวของเรือ สำหรับเรือขนส่งสินค้าโดยทั่วไปจะมี 2 แบบคือ เรือแบบ Break Bulk เป็นเรือที่รับขนส่งสินค้าทั่วไป และเรือแบบที่บรรทุกสินค้าที่บรรจุในตู้ container ซึ่งอัตราค่าระวางสินค้าในเรือทั้ง 2 แบบก็จะแตกต่างกันออกไป สินค้าที่บรรจุในตู้ container จะมีอัตราค่าระวางที่สูงกว่า

การเก็บรักษา

การเก็บรักษาข้าวของผู้ส่งออก พ่อค้าจะเก็บข้าวสารในคลังสินค้าซึ่งอาจสร้างอย่างถาวรหรือเช่าก็ได้ ส่วนมากจะอยู่ริมแม่น้ำเพื่อสะดวกในการขนส่งไปต่างประเทศ ข้าวที่รวบรวมจะมาจากพ่อค้าข้าวในต่างจังหวัด ซึ่งพ่อค้าส่งมักมีกิจการโรงสีรวบรวมข้าวอยู่ในต่างจังหวัด ระยะเวลาที่เก็บข้าวสารมักจะไม่นานเกิน 3 เดือน เนื่องจากหากเก็บข้าวไว้นานอาจได้รับความเสียหายจากหนู และแมลงต่างๆ นอกจากนี้ข้าวที่เก็บไว้นานจะมีกลิ่นเหม็นอับ สีอาจคล้ำลงไม่เป็นที่ต้องการของผู้บริโภค เมื่อมีคำสั่งซื้อจากต่างประเทศ พ่อค้าจึงจะนำเรือมาขนไปจำหน่าย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดต่อ โอน หรืออ้างถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ห้องสมุดคณะเทคโนโลยีการเกษตร
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

การบรรจุหีบห่อ

การส่งข้าวไปขายยังต่างประเทศนั้น ผู้ส่งออกข้าวของไทยจะนำข้าวสารมาบรรจุใส่กระสอบ และบรรจุข้าวสารลงไปกระสอบๆ ละ 100 กิโลกรัม แต่ในปัจจุบันผู้ส่งออกข้าวได้มักจะนิยมบรรจุข้าวใส่ในถุงๆ ละ 50 กิโลกรัม เพื่อความสะดวกในการขนข้าวลงเรือของแรงงานที่ทำหน้าที่ขนข้าวสาร โดยข้าวสารที่บรรจุใส่ในกระสอบนั้น จะมีการนำมาจัดและคัดแยกคุณภาพอีกครั้งหนึ่งให้ได้คุณลักษณะที่ต้องการ

ปัญหาในการส่งออกข้าวไทย

การส่งออกข้าวไปยังประเทศต่างๆ ปัญหาที่พบมากได้แก่ ปัญหาข้อกำหนดของกฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี และรสนิยมในการรับประทาน ซึ่งผู้ผลิตต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจให้ถ่องแท้เสียก่อน เพื่อที่จะไม่เกิดปัญหาตามมาในภายหลัง

ปัญหาด้านกฎหมาย

อุปสรรคทางด้านกฎหมายได้แก่ ระเบียบข้อบังคับในการส่งออกต่างๆ ทั้งของไทยเองและของประเทศผู้นำเข้า การกำหนดมาตรฐานการนำเข้าที่ต่างกัน ในเรื่องความสะอาด เฟอร์นิเจอร์การแตกหักของข้าว แต่โดยมากจะไม่ค่อยพบปัญหา เนื่องจากประเทศคู่ค้าจะมีการติดต่อผ่านนายหน้า นอกจากนี้ยังมีการดำเนินการนำเข้าส่งออกกันมานาน และมาตรฐานการส่งออกข้าวของไทยก็ได้รับการยอมรับในระดับหนึ่ง จะพบปัญหาในประเทศที่มีการเข้มงวดเรื่องมาตรฐานความสะอาดเป็นพิเศษ เช่น ญี่ปุ่น

ปัญหาด้านรสนิยมในการบริโภค

โดยมากไม่ค่อยพบปัญหานี้ เนื่องจากไทยส่งออกข้าวไปยังประเทศที่มีความต้องการบริโภคข้าวพันธุ์เดียวกับไทย มาพบปัญหานี้ในการส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศญี่ปุ่น เนื่องจากชาว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ญี่ปุ่นมีรสนิยมในการบริโภคข้าวที่แตกต่างจากผู้บริโภคทั่วๆ ไปในโลก โดยชาวญี่ปุ่นนิยมรับประทานข้าวเมล็ดสั้นพันธุ์จาпонิก้า ขณะที่ชาวโลกกว่าร้อยละ 95 นิยมบริโภคข้าวเมล็ดยาวพันธุ์อินดิก้า เนื่องจากข้าวเมล็ดสั้นเมื่อหุงสุกแล้วจะมีลักษณะนุ่มเหนียว สามารถปั้นเป็นก้อนและใช้ตะเกียบคีบรับประทานได้ ขณะที่ข้าวเมล็ดยาวของไทยเมื่อหุงสุกจะแข็ง และมีกลิ่นฉุนซึ่งชาวญี่ปุ่นไม่ชอบ

ปัญหาด้านการขนส่ง

แต่เดิมการขนส่งข้าวไปยังต่างประเทศจะขนถ่ายข้าว จากโกดังของท่าเรือลงไปยังเรือบรรทุกสินค้า แล้วให้เรือบรรทุกสินค้าเข้ามาจอดเทียบท่า ณ ท่าเรือที่ตกลงกันไว้ แล้วให้แรงงานขนย้ายข้าวจากโกดังเก็บข้าวบนท่าเรือลงเรือโดยตรง แต่ในปัจจุบันท่าเรือคลองเตยมีความแออัดมากขึ้น สหภาพการที่จะนำเรือบรรทุกสินค้าขนาดใหญ่เข้าไปจอดเทียบท่าเรือได้ดังนั้นเรือบรรทุกสินค้าจึงใช้วิธีจอดรออยู่ในทะเลห่างจากท่าเรือออกไป ทำให้ต้นทุนในการขนส่งเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ในบางตลาดที่ไทยมีปริมาณการส่งออกไม่สูงมากนัก เช่น ตลาดยุโรป ข้าวไทยจะมีความเสียเปรียบข้าวจากอเมริกา เนื่องจากอเมริกาส่งออกข้าวแต่ละเที่ยวในปริมาณที่มาก ทำให้ค่าระวางเรือถูกลง ต้นทุนการขนส่งของไทยจึงสูง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของประเทศญี่ปุ่น

ลักษณะทั่วไป

ประเทศญี่ปุ่นมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเกาะต่างๆ ประมาณ 4,000 เกาะ มีเกาะใหญ่อยู่ 4 เกาะ คือ เกาะฮอนชู (Honshu) เป็นเกาะใหญ่ที่สุด เกาะชิโกกุ (Shikoku) เกาะกิวชู (Kyushu) และเกาะฮอกไกโด (Hokkaido) มีพื้นที่ประมาณ 372,313 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบด้วยภูเขาและป่าไม้ มีพื้นที่สำหรับทำการเกษตรประมาณร้อยละ 5 มีประชากรประมาณ 125 ล้านคน (อัตราการเพิ่มประชากรร้อยละ 0.2) เมืองหลวงคือโตเกียว และเมืองที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ เช่น เกียวโต โทเกียว นาโงย่า

ภาวะเศรษฐกิจ

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงและใหญ่เป็นอันดับ 2 ของโลก มีการได้เปรียบดุลการค้ากับประเทศคู่ค้าต่างๆ และเกินดุลในบัญชีเดินสะพัดมาตลอดในช่วง 1 ทศวรรษที่ผ่านมา มีรายได้ประชาชาติ (GNP) เท่ากับ 2,890 พันล้านเหรียญสหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 14 ของ GNP ของโลก (รองจากสหรัฐ และประชาคมยุโรป) รายได้ต่อหัวของประชากร 23,472 เหรียญสหรัฐ ต่อปี (สูงที่สุดในโลก) อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเฉลี่ยร้อยละ 1-2 มีเงินทุนสำรองระหว่างประเทศ 79,707 ล้านเหรียญสหรัฐ (รวมทองคำด้วย) อัตราการว่างงานเฉลี่ยร้อยละ 4

นโยบายเศรษฐกิจและการค้า

- ลดการได้เปรียบดุลการค้ากับประเทศคู่ค้าต่างๆ โดยปรับเปลี่ยนนโยบายจากที่มุ่งเน้นการส่งออก มาเป็นมุ่งส่งเสริมการนำเข้าแทน โดยพยายามกระตุ้นความต้องการภายในประเทศ และจูงใจในด้านการนำเข้า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- สนับสนุนและให้ความร่วมมือ ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายด้วยมาตรการขยายการค้าระหว่างกันและเปิดตลาดมากขึ้น
- ให้ความสำคัญแก่สหรัฐฯ ซึ่งนับเป็นประเทศคู่ค้าสำคัญอันดับหนึ่ง และเสียเปรียบดุลการค้ากับญี่ปุ่นจำนวนมากมาโดยตลอด ทั้งสองฝ่ายได้มีการเจรจาปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจซึ่งเริ่มปี พ.ศ. 2532 โดยสหรัฐอเมริกาได้เรียกร้องให้ญี่ปุ่นเพิ่มการนำเข้าสินค้าจากสหรัฐฯ โดยเฉพาะสินค้านำเข้ารถยนต์ และชิ้นส่วน และการเปิดเสรีการโทรคมนาคม

ลักษณะตลาดญี่ปุ่นโดยทั่วไป

1. ตลาดสินค้าหลักของประเทศญี่ปุ่นอยู่ตามเมืองใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางของธุรกิจและมีประชากรหนาแน่น เช่น โตเกียว โอซาก้า นาโงย่า และฟูกูโอกะ เป็นต้น ซึ่งเมืองดังกล่าวเป็นที่ตั้งตลาดนำเข้าและเป็นแหล่งกระจายสินค้าไปยังเมืองบริวารโดยรอบ
2. ช่องทางการจำหน่ายสินค้านำเข้าจากต่างประเทศส่วนมาก จะเริ่มจากบริษัทนำเข้าผ่านมือไปยังผู้ขายส่งตามเมืองใหญ่ ซึ่งจะกระจายสินค้าไปยังผู้ขายส่งในเขตต่างๆ แล้วจึงไปถึงผู้ขายปลีก เช่น ดีพาร์ทเมนท์สโตร์ และร้านค้าขายปลีกต่างๆ ซึ่งทุกขั้นตอนจะมีการบวกราคา (Mark Up) เพิ่มขึ้นไปเสมอ ทำให้ราคาสินค้าสูงกว่าราคานำเข้าประมาณ 5-7 เท่าเมื่อถึงมือผู้บริโภค
3. ตลาดญี่ปุ่นต้องการสินค้าที่มีคุณภาพจึงทำให้มีการแข่งขันสูงทั้งในด้านรูปแบบ การบรรจุหีบห่อ การส่งเสริมการขาย การบริการหลังการขาย รวมทั้งการแข่งขันในด้านราคา
4. การตัดสินใจของผู้นำเข้าในการสั่งซื้อสินค้ามักใช้เวลาาน เนื่องจากต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วนในด้านคุณภาพของสินค้า
5. นักธุรกิจชาวญี่ปุ่นส่วนมาก มีอุปนิสัยเหมือนชาวเอเชียโดยทั่วไปที่ให้ความสำคัญในด้านความเชื่อถือต่อตัวบุคคลและมนุษยสัมพันธ์ค่อนข้างมาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6. ผู้นำเข้าของญี่ปุ่นจำนวนไม่น้อยที่ไม่สันทัดในการใช้ภาษาอังกฤษในการติดต่อและมักใช้ล่ามเป็นสื่อกลาง แต่ปรากฏอยู่บ่อยครั้งว่าล่ามที่ไม่มีความสามารถเพียงพอจะก่อให้เกิดปัญหาทางการค้าอยู่เสมอ

7. ปัจจุบันประชากรในวัย 35-39 ปีเป็นผู้บริโภคสินค้ากลุ่มใหญ่ที่สุดรองลงมาได้แก่ประชากรในวัย 10-14 ปี, 15-19 ปี และ 40-44 ปีตามลำดับ แต่คาดว่าตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 เป็นต้นไป ประชากรในวัย 65 ปีขึ้นไปจะเป็นตลาดสินค้าที่ใหญ่ที่สุด เนื่องจากประชากรกลุ่มนี้จะมีจำนวนถึงร้อยละ 23.3 ของประชากรทั้งประเทศ

8. ในแต่ละกลุ่มอายุข้างต้น สามีมักมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจซื้อสินค้าเกือบทุกชนิด รวมทั้งเครื่องแต่งกายของบุตรและเด็กในครอบครัว การออกแบบสินค้าและหีบห่อต้องคำนึงถึงรสนิยมของสตรีเป็นองค์ประกอบสำคัญ

9. จากการวิจัยพฤติกรรมในการบริโภค ในระดับกลุ่มอายุต่างๆ พบว่าสตรีในวัย 24-27 ปี ซึ่งส่วนมากจะทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน มักจะใช้จ่ายเงินในการบริโภคสินค้าประเภทอาหาร เครื่องประดับ เครื่องสำอาง ขณะเดียวกันบุรุษในวัย 20-28 ปี จะใช้จ่ายเงินเพื่อการบริโภคอุปกรณ์เครื่องเสียง คอมพิวเตอร์ นาฬิกา เครื่องแต่งกาย

10. การจ้างงานเป็นแบบตลอดชีพ คือ ทำงานอยู่ในบริษัทเดิมจนกระทั่งเกษียณอายุ ลักษณะการจ้างงานที่เป็นอย่างนี้ ทำให้ผู้บริโภคสามารถประมาณรายได้อ่างหน้า และวางแผนการใช้จ่ายล่วงหน้าได้

การค้าระหว่างประเทศของไทยกับญี่ปุ่น

ประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นได้มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมานาน เนื่องจากความคล้ายคลึงกันของวัฒนธรรมการเมืองการปกครอง ถึงแม้จะมีปัญหาทางด้านความสัมพันธ์กันในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งไทยได้ก่อตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้นมาต่อต้านทหารญี่ปุ่นที่เข้ามาปฏิบัติการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในภูมิภาคนี้ แต่ปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นได้ดำเนินมาอยู่ในระดับปกติ นับตั้งแต่มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการค้าขึ้นมา ประเทศไทยเราเสียเปรียบดุลการค้าให้แก่ประเทศญี่ปุ่นมาโดยตลอด ปริมาณการค้าที่มีต่อกันมีประมาณ ปีละกว่าหนึ่งล้านล้านบาท (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 มูลค่าการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่นปี 2532-2537

(หน่วย : ล้านบาท)

ปี	ส่งออก	นำเข้า	ขาดดุล
2532	493,074	942,238	449,164
2533	599,312	1,315,373	716,061
2534	707,555	1,272,306	564,751
2535	753,341	1,311,939	558,598
2536	723,216	1,365,299	642,083
2537	837,998	1,502,468	664,470

ที่มา : (Jetro , 1995)

สินค้าจากญี่ปุ่นนับเป็นแหล่งสินค้านำเข้าที่สำคัญของประเทศไทย สินค้าที่นำเข้าที่สำคัญๆ ได้แก่ ชิ้นส่วนอุปกรณ์รถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า ปัจจุบันประเทศไทยได้พยายามผลักดันสินค้าทางเกษตรกรรมให้ญี่ปุ่นเปิดตลาดนำเข้าเพื่อลดยอดการขาดดุลการค้าที่เสียไป ปริมาณการขาดดุลการค้าของไทยคิดเป็นประมาณร้อยละ 60 ถึง 80 ของยอดการขาดดุลรวมของไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 4

การส่งออกข้าวไปยังประเทศญี่ปุ่น

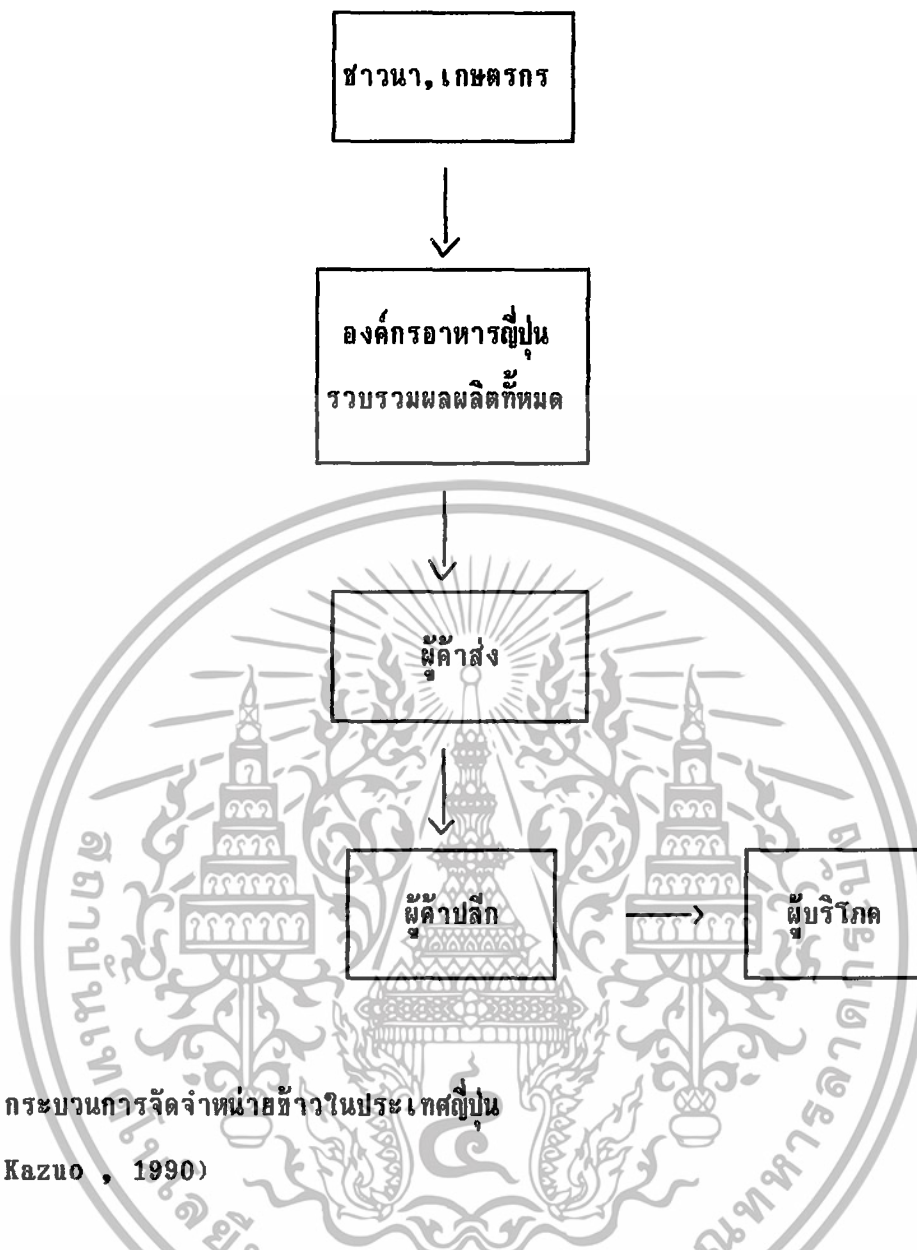
การตลาดข้าวภายในประเทศญี่ปุ่น

ตลาดข้าวญี่ปุ่นนับว่าเป็นตลาดใหม่ที่เพิ่งเปิดรับข้าวจากต่างประเทศ ภายหลังจากดำเนินนโยบายพึ่งพาตนเองด้านอาหารมาตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งญี่ปุ่นได้มีการปฏิรูปการเกษตรของตนเอง โดยเฉพาะสินค้าข้าวประเภทข้าว มีการให้เงินอุดหนุนแก่เกษตรกร และประกันราคาสินค้าในอัตราที่สูง ปริมาณการผลิตในแต่ละปีจะขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งมีนโยบายห้ามนำเข้าและเข้มงวดในการนำเข้าข้าวจากต่างประเทศ เพื่อไม่ให้ข้าวต่างประเทศที่มีราคาต่ำและคุณภาพดีกว่ามาทำให้ข้าวในประเทศมีราคาลดลง

ญี่ปุ่นปลูกข้าวได้ปีละครั้ง เริ่มเพาะปลูกช่วงเดือนเมษายน ถึง เดือนพฤษภาคม และเก็บเกี่ยวผลผลิตช่วงเดือนกันยายน ถึง เดือนพฤศจิกายน บริเวณเพาะปลูกข้าวที่สำคัญของญี่ปุ่นอยู่ทางภาคเหนือ และตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ ข้าวที่ญี่ปุ่นผลิตได้เป็นข้าวเมล็ดสั้นพันธุ์จาปอนิกาเกือบทั้งหมด ผลผลิตเฉลี่ยมีปริมาณปีละ 12 ล้านตัน โดยมีปริมาณข้าวสำรองประมาณ 1 ล้านตัน เมื่อผลผลิตข้าวออกสู่ตลาดทางรัฐบาลญี่ปุ่น โดยการดำเนินการขององค์การอาหารของญี่ปุ่น (Food Agency) จะเป็นผู้ดำเนินการรับซื้อข้าวทั้งหมดจากชาวนา จากนั้นรัฐบาลจะเป็นผู้เข้ามาจัดสรรและนำมาจำหน่ายให้แก่ผู้ค้าส่งและผู้ค้าปลีกต่อไป (ภาพที่ 2)

เดิมญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ผลิตข้าวได้เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ และห้ามนำเข้าข้าวจากต่างประเทศ โดยมีการจ่ายเงินอุดหนุนให้แก่เกษตรกร เพื่อเป็นการช่วยเหลือให้เกษตรกรให้มีรายได้พอเลี้ยงชีพและไม่หันไปประกอบอาชีพอื่น ทำให้ราคาข้าวในญี่ปุ่นสูงกว่าตลาดต่างประเทศประมาณ 7-10 เท่าตัว ญี่ปุ่นมีประชากรที่ปลูกข้าวประมาณร้อยละ 10 ของประชากรทั่วประเทศ ในปีพ.ศ. 2534 ญี่ปุ่นมีรายได้จากการผลิตข้าวต่อครัวเรือน 27,000 ดอลลาร์ต่อปี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2 กระบวนการจัดจำหน่ายข้าวในประเทศไทย
ที่มา : (Kazuo , 1990)

ถึงแม้ญี่ปุ่นจะสามารถผลิตข้าวได้เฉลี่ยสูงถึงปีละ 10 ล้านตัน แต่การบริโภคภายในประเทศก็มีปริมาณสูงเช่นกัน และชาวนาญี่ปุ่นเริ่มที่จะหันไปประกอบอาชีพอื่นกันมากขึ้น เนื่องจากทนแบกรับภาระต้นทุนที่สูงขึ้นจากนโยบายปฏิรูปพื้นที่เกษตรกรรมของรัฐบาลไม่ได้ นอกจากนี้ที่ดินเพื่อการเกษตรจะถูกผันไปใช้ในกิจกรรมอื่นที่ให้ผลตอบแทนมากกว่า และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 ญี่ปุ่นจะสามารถผลิตข้าวได้เพียงปีละ 8.05 ล้านตัน ขณะที่ความต้องการบริโภคจะมากขึ้นจากเดิมปีละ 9 ล้านตัน เป็น 10 ล้านตัน ผู้คนจะนิยมรับประทานอาหารนอกบ้านน้อยลง การรับประทานอาหารในบ้านจะทำให้การบริโภคข้าวเพิ่มขึ้น ซึ่งทำให้ญี่ปุ่นต้องสั่งซื้อข้าวจากต่างประเทศปีละ 2 ล้านตัน ไม่รวมกับที่จะต้องเปิดตลาดข้าว ตามข้อตกลงของแกตต์ (ตารางที่ 7)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 7 ปริมาณการผลิตข้าวของญี่ปุ่นและปริมาณการบริโภคข้าวปี 2531-2536

(ปริมาณ : พันตัน)

ปี	ผลิต	บริโภค	นำเข้า	สต็อกข้าวปลายปี
2531	9,041	9,619	16	1,340
2532	9,416	6,720	18	1,054
2533	9,554	9,620	17	1,005
2534	8,740	9,529	18	240
2535	9,821	9,450	20	431
2536	7,500	9,400	1,600	131

ที่มา : (นิรนาม , 2537 : 2)

สาระสำคัญของข้อตกลงแกตต์กับการเปิดตลาดข้าวของญี่ปุ่น

ข้อตกลงของแกตต์เกิดขึ้นเนื่องจากมาตรการกีดกันทางการค้าที่ประเทศต่างๆ สร้างขึ้นเพื่อปกป้องสินค้าที่ผลิตในประเทศ ไม่ว่าจะเป็นมาตรการทางภาษี หรือการจำกัดปริมาณการนำเข้า ประเทศต่างๆ ที่ทั่วโลกโดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐฯ และประเทศในกลุ่มทวีปยุโรป ได้ผลักดันให้ประเทศกำลังพัฒนาที่มีการปกป้องคุ้มครองสินค้าและบริการของตนเอง มาร่วมทำข้อตกลงเปิดเสรีสินค้าและบริการ เพื่อให้ตลาดการค้าของโลกมีการแข่งขันกันอย่างสมบูรณ์

จากผลสำเร็จของการเจรจาทางการค้าในข้อตกลงแกตต์ที่ประเทศอูรุกวัยส่งผลให้มีการเปิดตลาดสินค้าเสรีทั่วโลก ซึ่งสินค้าเกษตรก็เป็นหนึ่งในสินค้าที่ต้องเปิดเสรีเพื่อการค้าด้วย ในข้อตกลงว่าด้วยสินค้าเกษตรของแกตต์ได้กำหนด มีการเปิดเสรีตลาดสินค้าเกษตร ด้วยวิธีการลดภาษีศุลกากร การใช้มาตรการทางด้านภาษีต้องมีการกำหนดลงไปว่าจะเก็บภาษีร้อยละเท่าใด แล้วต้องดำเนินการลดภาษีลงในภายหลัง ส่วนในกรณีสินค้าที่เคยห้ามนำเข้า ประเทศสมาชิกทุก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประเทศต้องทำการเปิดตลาดขึ้นต่ำร้อยละ 3-5 ของการบริโภคในปี พ.ศ. 2529-2531 ซึ่งต้องคำนวณออกมาเป็นมูลค่าการเปิดตลาด และต้องกำหนดอัตราภาษีระดับหนึ่งสำหรับสินค้าจำนวนหนึ่งที่ทำการเปิดตลาดขึ้นต่ำ และจำนวนสินค้านำเข้าที่เกินกว่านี้จะต้องเสียภาษีในอีกอัตราหนึ่งหรือที่เรียกกันว่าโควตาภาษี

ข้าว นับเป็นสินค้าหนึ่งในหลายๆ ประเภทของสินค้าเกษตร ที่ต้องเปิดให้มีการนำเข้าเสรีหรือต้องมีการเปิดตลาดนำเข้าขึ้นต่ำในประเทศที่มีการห้ามการนำเข้า และญี่ปุ่นซึ่งเดิมเคยปิดตลาดข้าวมาเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 30 ปี ต้องยอมเปิดตลาดข้าวตามพันธกรณี กล่าวคือในปี พ.ศ. 2538 ญี่ปุ่นต้องเปิดตลาดข้าวในปริมาณสูงถึง 400,000 ตัน และจะต้องนำเข้าเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ จนถึงปริมาณ 800,000 ตันในปี พ.ศ. 2543

การนำเข้าข้าวภายหลังการประสบปัญหาภาวะขาดแคลนข้าวในปี พ.ศ. 2536 และมีการะผูกพันกับกติกาสัญญาเปิดตลาดข้าวให้มีการนำเข้าข้าวจากต่างประเทศ อีกทั้งปริมาณความต้องการบริโภคข้าวที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก ทำให้ตลาดข้าวญี่ปุ่นกลายเป็นตลาดข้าวแห่งใหม่ที่มีศักยภาพในการนำเข้าสูงมาก ดังนั้นในฐานะที่ไทยเป็นประเทศผู้นำในการส่งออกข้าวของโลก และสภาพการแข่งขันในตลาดข้าวของโลกที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น จึงควรมองหาช่องทางในการลงทุนโดยการศึกษารูปแบบ คุณลักษณะของข้าวที่ชาวญี่ปุ่นต้องการ

ภาวะตลาดข้าวไทยในประเทศญี่ปุ่น

การส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศญี่ปุ่น เริ่มมีมานานแล้ว แต่ข้าวที่ส่งไปส่วนใหญ่เป็นข้าวสาร 100% เกรด 2 ที่โรงงานอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นนำไปเป็นวัตถุดิบในการผลิตขนมขบเคี้ยว และมีปริมาณไม่มากนัก แต่ภายหลังวิกฤตการณ์ข้าวภายในประเทศญี่ปุ่นปี พ.ศ. 2536 ทำให้ญี่ปุ่นจำต้องเปิดตลาดข้าวนำเข้าจากต่างประเทศเพื่อบรรเทาภาวะขาดแคลนข้าวและไทยก็เป็นหนึ่งในผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ให้แก่ประเทศญี่ปุ่น โดยในปี พ.ศ. 2536 ญี่ปุ่นนำเข้าข้าว 100% เกรด 1 จากไทยเป็นจำนวน 83,262 ตัน และในปี พ.ศ. 2537 เพิ่มขึ้นเป็น 695,946 ตัน และจากพันธสัญญาผูกพันที่มีกับข้อตกลงของกติกาสัญญาเปิดตลาดข้าวจำนวน 400,000 ตัน ในปีพ.ศ. 2538

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศญี่ปุ่น

การติดต่อซื้อขายข้าวจากไทยนั้นจะดำเนินการส่งออกผ่านบริษัทนายหน้าผู้นำเข้าข้าวของญี่ปุ่นซึ่งมีบริษัทใหญ่ๆ อยู่ประมาณ 12 บริษัทด้วยกัน บริษัทเหล่านี้เป็นบริษัทการค้าระหว่างประเทศ (Trading Company) ในระดับแนวหน้าของญี่ปุ่น ทำการซื้อขายสินค้าทั้งอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม บริษัทเหล่านี้จะทำการซื้อข้าวจากบริษัทการค้าของไทย โดยอาศัยความสัมพันธ์ที่มีมานานในอดีต ซึ่งบริษัทการค้าของไทยกับญี่ปุ่นได้มีการติดต่อซื้อขายสินค้าชนิดอื่นเป็นประจำ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง การสั่งซื้อจะกระทำโดยผ่านองค์การอาหารของญี่ปุ่นเป็นผู้รวบรวมปริมาณความต้องการข้าวนำเข้าของบริษัทนายหน้าต่างๆ แล้วนำมาเปิดประมูลให้ประเทศผู้ส่งออกนำข้าวมาประมูล วิธีการประมูลมีอยู่ 2 แบบคือการประมูลแบบทั่วไป รัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดคุณสมบัติของข้าวทุกอย่าง และการประมูลในระบบ SBS ซึ่งพ่อค้าผู้นำเข้าเป็นผู้กำหนดคุณสมบัติของข้าว ปกติประเทศญี่ปุ่นก็ได้มีสิ่งซื้อข้าวจากรัฐบาลไทยเป็นปกติอยู่แล้ว (ตารางที่ 8)

ข้าวที่ส่งเข้าแบ่งการซื้อเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ซื้อเพื่อนำไปบริโภคภายใน โดยซื้อปลายข้าวและข้าวเหนียว 10% เมล็ดยาว ปีละ 11,000-15,000 ตัน เพื่อนำไปเป็นวัตถุดิบในการทำเหล้าพื้นเมืองของชาวโอกินาวาที่เรียกว่า Awamori และเต้าเจี้ยว (Miso)
2. ซื้อเพื่อส่งไปช่วยประเทศที่สามตามโครงการ Kenedy Round Food Aid Program ปริมาณมากน้อยขึ้นอยู่กับการจัดสรรงบประมาณในการให้ความช่วยเหลือในแต่ละปี

ส่วนการจัดจำหน่ายโดยเฉพาะในกรณีที่น่าเข้าฉุกเฉิน มีวิธีจำหน่ายเป็น 2 ลักษณะ

1. การผสมกับข้าวพันธุ์จาปอนิก้าของญี่ปุ่นและข้าวที่นำเข้าจากสหรัฐฯ ในอัตราส่วนร้อยละ 30:50:20 ซึ่งในช่วงแรกไม่ค่อยได้รับความนิยมจากผู้บริโภค เนื่องจากผู้บริโภคยังไม่รู้จักการหุงข้าวไทยให้ถูกวิธี แต่ภายหลังจากที่รัฐบาลไทยได้มีการจัดนิทรรศการ และการประชาสัมพันธ์วิธีการหุงข้าวไทยให้ถูกวิธี ข้าวไทยก็เริ่มได้รับความนิยมมากขึ้นตามลำดับ
2. ข้าวไทย 100% ไม่ผสม โดยบรรจุในถุงขนาด 2 กิโลกรัม ขายได้พอประมาณ เนื่องจากผู้บริโภคบางรายได้เคยไปเที่ยวเมืองไทยและเคยรับประทานข้าวไทยมาบ้างแล้ว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 8 ปริมาณการนำเข้าข้าวไทยของประเทศไทยปี 2530-2538

(ปริมาณ : ตัน)

ปี	ปริมาณการสั่งซื้อ
2530	11,800
2531	10,800
2532	12,075
2533	11,130
2534	10,498
2535	13,970
2536	264,645
2537	536,209
2538	45,837

ที่มา : (Jetro , 1995)

รูปแบบ คุณลักษณะที่ต้องการ

จากการที่ญี่ปุ่นได้มีการนำเข้าข้าวเป็นการฉุกเฉินในปี 2536 และปี 2537 และมีการนำเข้าข้าวจากไทยประมาณ 700,000 ตัน ทำให้ไทยทราบว่าข้าวไทยซึ่งเป็นเมล็ดยาวพันธุ์อินดิกา ไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภคชาวญี่ปุ่น ซึ่งนิยมข้าวเมล็ดสั้นพันธุ์จาปอนิกาที่มีลักษณะเมล็ดมีรูปร่างป้อมสั้น เมล็ดข้าวจำนวน 1,000 เมล็ดหนักประมาณ 20-25 กรัม ข้าวสารเมื่อหุงจะสุกในอุณหภูมิที่ต่ำประมาณ 65-85 องศาเซลเซียส เมล็ดมีอะมิโลสในแป้งต่ำ ข้าวเมื่อสุกจะนุ่มและมีความหยุ่นและเหนียวคล้ายมีฮาง สามารถปั้นเป็นก้อนและใช้ตะเกียบคีบแบบชาวญี่ปุ่นคุ้นเคยได้ ซึ่งแตกต่างจากข้าวไทยเมื่อหุงสุกแล้วแข็ง มีกลิ่นฉุนและไม่สามารถรับประทานด้วยตะเกียบตามวิถีของชาวญี่ปุ่นได้ รวมทั้งการหุงข้าวไทยที่ไม่ถูกวิธี และปัญหาเรื่องความสะอาด ซึ่งชาวญี่ปุ่นให้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความสำคัญมาก ส่งผลให้ชาวไทยไม่ได้รับความนิยมนานเท่าที่ควร ทางรัฐบาลไทยกับรัฐบาลญี่ปุ่น
ควรมีการประสานงานกันให้ความรู้ที่ถูกต้องในการนำข้าวไทยไปรับประทาน

ประเทศญี่ปุ่น เป็นประเทศที่มีความเข้มงวดในการตรวจสอบผลิตภัณฑ์นำเข้าเป็นอย่างมาก
ดังนั้นข้าวซึ่งจัดเป็นผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในอุตสาหกรรมอาหารที่จะนำไปบริโภค จึงค่อนข้างมีกฎ
ระเบียบการนำเข้าที่ยุ่งยากพอสมควร

สิ่งที่ประเทศญี่ปุ่นให้ความสำคัญมากที่สุดคือ สุขภาพของผู้บริโภค ดังนั้นในการตรวจ
สอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์อาหารนำเข้า จึงค่อนข้างเน้นหนักในเรื่อง ความสะอาด และสารเคมี
ตกค้าง ซึ่งภายหลังจากเหตุการณ์การพบซากหนูตาย เศษกระดูกไก่ ในข้าวสารของไทย ทำให้
ทางญี่ปุ่นค่อนข้างเข้มงวดถึงข้าวจากไทยเป็นพิเศษ โดยมีการยกทีมเข้ามาทำกรรมวิธีการส่งออก
ข้าวของไทยไปยังประเทศญี่ปุ่นเลยทีเดียว ความแตกต่างในด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์ที่ไม่เท่าเทียม
กันส่งผลให้การส่งออกข้าวไทยมีปัญหาเป็นอย่างมาก ดังนั้นผู้ส่งออกจึงควรศึกษากฎระเบียบในการ
นำเข้าของแต่ละประเทศให้ละเอียดก่อนดำเนินการส่งออก และพัฒนาปรับปรุงมาตรฐานให้ตรงกับ
ความต้องการของตลาด

การนำเข้าข้าวของญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นจะใช้วิธีนำเข้าข้าวโดยการประมูลแบบทั่วไป รัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดประเภท
ปริมาณ และแหล่งนำเข้าทั้งหมด และแบบ SBS ซึ่งจะปล่อยให้ผู้ค้ากำหนดคุณสมบัติ ปริมาณและ
แหล่งนำเข้าที่ต้องการ นอกจากนั้นญี่ปุ่นยังวางหลักเกณฑ์การนำเข้า และคุณสมบัติผู้นำเข้าที่เข้มงวด

การนำเข้าแบบทั่วไป

วิธีการนำเข้าแบบทั่วไป จะทำการสำรวจความต้องการของตลาดก่อนจึงจะพิจารณา
กำหนดประเภท ปริมาณ และแหล่งนำเข้า แล้วจึงประกาศเปิดประมูล สำหรับวิธีการนำเข้าแบบ
ทั่วไปมีดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. องค์กรอาหารญี่ปุ่น (Food Agency) กำหนดประเภท ปริมาณและช่วงเวลาการนำเข้าข้าวของปีนั้นๆ และเปิดประมูลเพื่อมอบหมายให้ผู้นำเข้าซึ่ง ได้แก่ บริษัทการค้าระหว่างประเทศ (Trading Company) เป็นผู้ไปจัดซื้อและดำเนินการนำเข้าข้าว ทั้งนี้ผู้นำเข้าจะต้องมีคุณสมบัติตรงตามเงื่อนไขที่กำหนด

2. รัฐบาลจะจำหน่ายต่อให้ผู้ค้าส่งและผู้ประกอบการบริการแปรรูปอาหาร โดยจะจำหน่ายในปริมาณที่จะนำไปใช้จริงสำหรับจุดประสงค์นั้นๆ นอกจากนี้ส่วนหนึ่งจะนำไปเก็บเป็นข้าวสำรองไว้ 1 ปี แล้วก็จะถูกนำไปใช้สำหรับวัตถุประสงค์อื่นๆ เช่น เพื่อบริโภค แปรรูปหรือให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศที่สาม

สำหรับคุณสมบัติของผู้นำเข้าโดยวิธีทั่วไป มีดังนี้

1. จะต้องเป็นบริษัทที่ประกอบธุรกิจนำเข้าหรือส่งออกข้าว
2. ภายในระยะ 3 ปีที่ผ่านมา ต้องมีประวัติการนำเข้า-ส่งออกข้าว โดยเฉลี่ยมากกว่าปีละ 10,000 ตัน ขึ้นไป ทั้งนี้การนำเข้ารวมถึงการค้าสามฝ่ายด้วย (หมายถึงการซื้อข้าวจากประเทศใดประเทศหนึ่ง และส่งไปยังประเทศอื่นนอกจากญี่ปุ่น)
3. ต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลในญี่ปุ่น และมีเงินทุนเกินกว่า 1,000 ล้านเยนขึ้นไป
4. บริษัทต้องมีพนักงานที่ประสบผลการดำเนินงานในด้านธุรกิจส่งออก-นำเข้าเกินกว่า 3 ปีขึ้นไป ประจำอยู่ที่บริษัทแม่ หรือสาขาแต่ละสาขาอย่างน้อย 1 คน
5. หากบริษัทหรือพนักงานเคยต้องโทษภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกเกินกว่าการปรับ บริษัทหรือพนักงานนั้น จะต้องผ่านการลงโทษดังกล่าวไปแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี

การนำเข้าโดยระบบ SBS (Simultaneous Buy and Sale : SBS)

การนำเข้าโดยระบบ SBS เป็นการนำเข้าโดยการตัดสินใจของผู้นำเข้าและผู้ค้าส่ง มีวิธีปฏิบัติดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. ข้าวที่อนุญาตให้นำเข้าจะปล่อยให้มีการนำเข้าโดยการตัดสินใจของผู้นำเข้าและผู้ค้าส่งเอง ทั้งนี้ผู้นำเข้าจะต้องมีคุณสมบัติตรงตามเงื่อนไขที่กำหนด
2. วิธีการนำเข้า กำหนดให้เป็นการประมูลโดยการยื่นซองประมูลรวมกันระหว่างผู้ค้าส่งกับผู้นำเข้า โดยในปีหนึ่งๆ จะเปิดประมูลปีละ 3 ครั้ง การนำเข้าโดยวิธีนี้ผู้ค้าส่งแต่ละรายจะทำสัญญาซื้อข้าวได้ไม่เกิน 500 ตันต่อปี และปริมาณที่จะยื่นประมูลขอนำเข้าแต่ละครั้งของผู้ค้าส่งแต่ละรายอย่างต่ำ 16-17 ตัน

สำหรับคุณสมบัติของผู้นำเข้าโดยวิธี SBS มีดังนี้

1. จะต้องเป็นบริษัทที่ประกอบธุรกิจนำเข้าหรือส่งออกข้าว
2. ในระยะ 3 ปีที่ผ่านมา จะต้องมึประวัติการนำเข้า-ส่งออกข้าว โดยเฉพาะปีละเกินกว่า 20 ตันขึ้นไป ทั้งนี้ การนำเข้ารวมถึงการค้าสามฝ่ายด้วย
3. จะต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลในประเทศไทย และมีเงินทุนเกินกว่า 100 ล้านบาทขึ้นไป
4. บริษัทจะต้องมีพนักงานที่มีประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจการส่งออกนำเข้าเกินกว่า 1 ปีขึ้นไป อย่างน้อย 1 คน
5. หากบริษัทหรือพนักงานของบริษัท เคยต้องโทษภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าส่งออก โดยเป็นโทษเกินกว่าการปรับขึ้นไป บริษัทหรือพนักงานคนนั้นๆ จะต้องผ่านการลงโทษไปแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี

สภาพการแข่งขันในตลาดญี่ปุ่น

การอนุญาตให้นำเข้าข้าวของญี่ปุ่นครั้งนี้ ส่วนใหญ่ก็ยังถูกควบคุมโดยรัฐบาลเนื่องจากเป็นผู้กำหนดแหล่งนำเข้า ปริมาณ ประเภท ช่วงเวลาที่จะนำเข้า และการกำหนดเงื่อนไขคุณสมบัติผู้นำเข้าก็ไม่เอื้ออำนวย ให้กับบริษัทใหม่ๆ ที่ต้องการจะนำเข้าข้าว เช่น ต้องมีประวัตินำเข้า ส่งออก เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตั้งแต่ญี่ปุ่นเปิดตลาดข้าวนำเข้าจากเงิน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา ประเทศไทยนับได้ว่าเป็นแหล่งข้าวนำเข้าที่สำคัญของญี่ปุ่น โดยปริมาณข้าวที่ญี่ปุ่นนำเข้าทั้งหมด นำเข้ามาจากไทยประมาณครึ่งหนึ่ง (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 แหล่งนำเข้าข้าวที่สำคัญของญี่ปุ่น ปี 2535-2538

(หน่วย : ตัน)

ประเทศ	2535	2536	2537	2538
ไทย	5,422 (69.3)	83,262 (86.8)	95,946 (51.5)	1,623 (4.2)
สหรัฐอเมริกา	730 (9.3)	8,096 (8.4)	68,186 (36.6)	6,086 (15.6)
ออสเตรเลีย	93 (1.2)	45 (0.04)	405 (0.2)	31,242 (80.2)
จีน	1,581 (20.2)	4,460 (4.76)	21,921 (11.7)	n.a.
รวม	7,825 (100.0)	95,863 (100.0)	186,458 (100.0)	38,951 (100.0)

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บคือ ร้อยละของส่วนแบ่งตลาดข้าวในญี่ปุ่น
ที่มา : (Jetro , 1995)

แต่ภายหลังจากพิจารณาวิกฤติการณ์ข้าวภายในประเทศของญี่ปุ่นไปแล้ว ญี่ปุ่นซึ่งจำเป็นต้องนำเข้าข้าวเป็นจำนวน 400,000 ตัน ตามข้อตกลงของแกตต์ ญี่ปุ่นได้นำมาใช้วิธีการนำเข้าแบบทั่วไป ซึ่งแม้ว่าจะกำหนดปริมาณไว้ถึง 374,000 ตัน แต่รัฐบาลเป็นผู้กำหนดประเภทและ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แหล่งนำเข้าข้าวเอง อีกทั้งตลาดข้าวญี่ปุ่นนี้ สหรัฐฯก็ได้ให้ความสนใจเป็นอันมาก การที่จะผลักดันให้ข้าวไทยถูกนำเข้าโดยวิธีทั่วไปได้จะต้องใช้แรงกดดันทางการเมืองเข้ามาช่วยค่อนข้างมาก

ในการนำเข้าแบบ SBS เป็นวิธีที่ข้าวไทยมีโอกาสเข้าสู่ตลาดเพื่อการบริโภคของญี่ปุ่นมากที่สุด รวมทั้งสหรัฐฯและออสเตรเลีย ซึ่งจะเป็นคู่แข่งสำคัญของไทย วิธีการนำเข้าแบบนี้ ผู้นำเข้าและผู้ค้าส่งจะเป็นผู้กำหนดชนิดประเภท แหล่งนำเข้าข้าวเอง อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไทยควรผลักดันให้ญี่ปุ่นนำเข้าข้าวโดยวิธี SBS ให้มากขึ้น เนื่องจากปริมาณข้าวที่กำหนดไว้เพียงปีละ 5,000 ตัน นับว่ายังมีน้อยอยู่

สำหรับข้าวเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมแปรรูปนั้นข้าวไทยได้เปรียบข้าวของสหรัฐฯ และออสเตรเลีย เพราะราคาถูกกว่าและในปีที่ผ่านมามีโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปข้าวจำนวนไม่น้อยที่ได้ปรับเปลี่ยนเครื่องจักรการผลิตให้เหมาะสมกับข้าวไทย เพราะฉะนั้น โอกาสของข้าวไทยที่จะนำไปใช้ในอุตสาหกรรมจึงยังมีโอกาสสูงอยู่ ส่วนข้าวเพื่อการบริโภค ข้าวหอมมะลิของไทยเริ่มจะได้รับความนิยมจากญี่ปุ่นมากขึ้น เพราะฉะนั้นควรร่วมมือกันประชาสัมพันธ์ให้หนักยิ่งขึ้น โดยเฉพาะภัตตาคารอาหารไทยและจีนในญี่ปุ่นซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก

ปัญหาการส่งออกข้าวไทยไปประเทศญี่ปุ่น

ประเทศไทยได้ทำการส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศญี่ปุ่นมานานแล้ว โดยส่งออกในรูปแบบข้าวที่นำไปแปรรูปในอุตสาหกรรมต่างๆ ซึ่งก็ได้รับการยอมรับจากบริษัทอุตสาหกรรมชั้นนำต่างๆ ด้วยดีมาตลอด แต่ภายหลังการนำเข้าข้าวไทยเพื่อไปบริโภค กลับประสบปัญหาต่างๆ มากมาย ทั้งปัญหารสชาติของข้าว ความสะอาด และการกีดกันข้าวจากต่างประเทศของประชาชนชาวญี่ปุ่น

1. ปัญหาความสะอาด เป็นปัญหาที่ข้าวไทยโดนเพ่งเล็งเป็นอย่างมาก เนื่องจากในการส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศญี่ปุ่นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2536 ได้มีการพบสิ่งปลอมปนทั้งกันบูหรือซากหนูตาย แมลงสาบ และมีการประโคมข่าวโดยสื่อมวลชนของญี่ปุ่น ทำให้ผู้บริโภคชาวญี่ปุ่นรู้สึกไม่แน่ใจในคุณภาพของข้าวไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. การผสมข้าวไทยกับข้าวพื้นเมืองในอัตราส่วนร้อยละ 10 ถึง 20 เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ทำให้ผู้บริโภคชาวญี่ปุ่นไม่พอใจอย่างมาก เนื่องจากการบังคับขายข้าวที่ตนไม่ต้องการ ทำให้ผู้บริโภคชาวญี่ปุ่นเกิดการต่อต้านข้าวไทยขึ้นมา และการผสมข้าวไทยขายของพ่อค้าปลีกรชาวญี่ปุ่น ยังทำให้ผู้บริโภคไม่ได้สัมผัสกับรสชาติที่แท้จริงของข้าวไทย และทำให้ข้าวไทยถูกมองว่าเป็นข้าวเกรดต่ำ ที่ต้องผสมกับข้าวพื้นเมืองขาย จะเป็นที่ต้องการก็แต่เฉพาะในช่วงที่เกิดปัญหาการขาดแคลนข้าวเท่านั้น

3. ปัญหาด้านราคา การที่ญี่ปุ่นบวกค่าการตลาด (mark-up) เข้าไปด้วยในอัตรากิโลกรัมละ 252 เยน หรือประมาณ 75 บาท จะส่งผลให้ข้าวไทยมีราคาที่สูงขึ้นและถ้าหากการกำหนดราคาค่าการตลาดไม่เท่าเทียมกันทุกประเทศ จะทำให้ไทยเสียโอกาสในการแข่งขันเนื่องจากข้าวไทยมีโอกาสสูงในการส่งเข้าไปเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูป และราคาข้าวของไทยขณะนี้ยังต่ำกว่าคู่แข่งชาติอื่นๆ อยู่มาก

4. ระบบการขนส่งและบรรจุภัณฑ์ของไทยยังไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร ผู้ส่งออกข้าวไทยยังคงใช้การบรรจุข้าวสารลงกระสอบ แล้วใช้แรงงานคนกระสอบข้าวสารลงเรือ ซึ่งผู้บริโภคชาวญี่ปุ่นตั้งข้อสงสัยเกิดว่า เหนือจากร่างกายของแรงงานชาวไทยอาจซึมเข้าสู่ข้าวสารในกระสอบได้ นอกจากนี้การใช้กระสอบบรรจุข้าวสารทำให้ประสบกับปัญหาการรบกวนจากหนูและแมลงสาบด้วย

5. ปัญหาเรื่องรสนิยมการบริโภคข้าวที่แตกต่างกัน เนื่องจากข้าวชาวญี่ปุ่นนิยมบริโภคเป็นข้าวพันธุ์จาปอนิก้าซึ่งเป็นข้าวเมล็ดสั้น เมื่อหุงสุกแล้วมีลักษณะเหนียว เกาะตัวเป็นก้อน ไม่มีกลิ่นฉุน สามารถปั้นเป็นก้อนและรับประทานโดยใช้ตะเกียบคีบได้ ซึ่งต่างกับข้าวไทยที่ส่งเข้าไปจำหน่ายในญี่ปุ่น ที่มีลักษณะแข็งและมีกลิ่นฉุน ข้าวไม่จับตัวเป็นก้อนสามารถรับประทานแบบที่ชาวญี่ปุ่นคุ้นเคยได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

ข้าวนับได้ว่าเป็นสินค้าหลักในการส่งออกของไทยมาช้านาน ทำรายได้เข้าสู่ประเทศปีละหลายหมื่นล้านบาท ด้วยเหตุที่ไทยมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ สามารถทำนาได้ปีละ 2 ครั้งทั้งนาปีและนาปรัง โดยพื้นที่เพาะปลูกที่สำคัญอยู่ในภาคกลางและภาคอีสาน ปริมาณการส่งออกของไทยในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา มีแนวโน้มการผลิต ปริมาณและมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากปี พ.ศ. 2496 ไทยส่งออกข้าวเป็นปริมาณ 1.4 ล้านตัน มูลค่า 1,672 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2536 ไทยส่งออกได้ 4.5 ล้านตัน มูลค่า 81,000 ล้านบาท

การค้าข้าวกับต่างประเทศ แต่เดิมรัฐบาลจะมีบทบาทเข้ามาดำเนินการหาลูกค้าให้แก่ผู้ส่งออก หลังจากการพัฒนาบทบาทขึ้นมาของบริษัทนายหน้า (Broker) รัฐบาลจึงได้ลดบทบาทลง ปริมาณและชนิดข้าวที่ส่งออกรวมหรือขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการ คือ ปริมาณที่ผลิตได้และความต้องการของตลาดซึ่งขึ้นอยู่กับคุณภาพและราคาเป็นสำคัญ

ตลาดส่งออกที่สำคัญได้แก่ อีโองกง สหรัฐฯและแอฟริกา โดยตลาดอีโองกงและสหรัฐฯเป็นตลาดข้าวคุณภาพสูง ส่วนตลาดแอฟริกาเป็นตลาดข้าวคุณภาพต่ำ ภายหลังการเปิดตลาดข้าวของประเทศญี่ปุ่น ตลาดญี่ปุ่นกลายเป็นตลาดที่มีความสำคัญของไทยเป็นอย่างมากในปี พ.ศ. 2536 ไทยส่งออกข้าวไปยังประเทศญี่ปุ่นจำนวน 207,040 ตัน เป็นตลาดส่งออกอันดับหนึ่งของไทย เมื่อเทียบกับการส่งออกไปยังสหรัฐฯ 190,877 ตัน อิหร่าน 111,529 ตัน และในปี พ.ศ. 2538 ไทยส่งออกเพิ่มเป็น 525,454 ตัน

การส่งออกข้าวไทยไปยังประเทศญี่ปุ่น ทางองค์การอาหารของญี่ปุ่นจะเป็นผู้กำหนดการเปิดประมูลข้าว ซึ่งมีอยู่ 2 วิธี คือการประมูลแบบทั่วไปซึ่งรัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดแหล่งนำเข้าข้าวเอง รวมทั้งคุณสมบัติและชนิดของข้าวทั้งหมด อีกวิธีหนึ่งคือการประมูลโดยวิธี SBS ซึ่งพ่อค้าผู้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นำเข้าจะเป็นผู้กำหนดคุณสมบัติของตัวเอง โดยชาวที่ชาวญี่ปุ่นต้องการนำเข้าไปเพื่อบริโภคเป็น ข้าวเมล็ดสั้นพันธุ์จาปอนิกา ซึ่งมีลักษณะนุ่ม มียางเหนียว จับตัวเป็นก้อน ขณะที่ข้าวไทยที่ส่งเข้าไป เป็นข้าวเมล็ดยาวพันธุ์อินดิกา เมื่อหุงสุกแล้วเมล็ดมีลักษณะแข็ง ไม่สามารถนำมาปั้นเป็นก้อนได้

แม้ว่าญี่ปุ่นจะนำเข้าข้าวไทยเป็นจำนวนมาก ในอัตราครึ่งหนึ่งของข้าวที่นำเข้าทั้งหมด แต่ข้าวไทยกลับไม่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคชาวญี่ปุ่นเลย เนื่องจากมีข้าวที่ไม่ดีเกี่ยวกับคุณภาพของข้าวไทยที่มีการพบกรวดหินดินทราย ชากหนูตาย เศษกระดูกไก่ ในข้าวไทยที่ส่งไปจำหน่าย เมื่อประกอบกับบรรณนิยมในการบริโภคที่ไม่ตรงกันแล้ว ทำให้ข้าวหอมมะลิคุณภาพสูงของไทยกลายเป็นข้าวเกรดต่ำไปในทันที ตามซูเปอร์มาร์เก็ตบางแห่งมีข้าวไทยตั้งไว้ แต่ขายไม่ออกเลย ทั้งที่บนชั้นไม่มีข้าวอื่นขายแล้ว คนก็เลือกที่จะไม่ซื้อข้าวไทย ทำให้ราคาขายปลีกข้าวไทยในตลาดญี่ปุ่นมีราคาตกต่ำลงเหลือราคา กิโลกรัมละไม่ถึง 100 เยน ทั้งที่ราคาขายส่งที่รัฐบาลญี่ปุ่นขายให้ผู้ค้าส่งนั้นสูงถึง กิโลกรัมละ 200 เยน

นอกจากนี้ไทยยังประสบปัญหาด้านราคาเนื่องจากญี่ปุ่นซื้อข้าวจากออสเตรเลียและข้าวจากสหรัฐฯ ในราคาระหว่างตันละ 850-900 เหรียญสหรัฐฯ แต่ซื้อข้าวไทยในราคาไม่เกิน 500 เหรียญ แต่เมื่อมีการบวกรวมการบวกราคาเพิ่มในอัตราที่ไม่เท่ากัน ทำให้ราคาข้าวทั้งของไทย สหรัฐฯ และออสเตรเลีย มีราคาใกล้เคียงกันเป็นส่วนใหญ่ ถ้าหากใช้ราคานำเข้าที่แท้จริง ข้าวไทยจะมีราคาถูกกว่าข้าวชนิดอื่นมาก ผู้บริโภคจะหันมาให้ความสนใจมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ทางรัฐบาลไทยควรเข้าไปช่วยเหลือผู้ส่งออก โดยการร่วมมือกับรัฐบาลญี่ปุ่นให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับข้าวไทย เนื่องจากผู้บริโภคชาวญี่ปุ่น ยังมีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับข้าวไทยอยู่มาก ทั้งที่โดยส่วนใหญ่ไม่เคยลองชิมข้าวไทยสักครั้ง ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะอิทธิพลของสื่อที่เสนอข่าวในแง่ไม่ดีของข้าวไทย การแก้ไขอาจทำได้โดยแนะนำข้าวไทยไปปรุงเป็นอาหาร เช่น ข้าวผัดหรือข้าวราดแกงกะหรี่แบบญี่ปุ่น (Kareiraisu) ซึ่งสามารถนำข้าวไทยไปใช้ได้เป็นอย่างดี เพราะข้าวไทยหุงขึ้นหม้อและเมล็ดแตกตัวง่าย ทั้งจะให้รสและสัมผัสดีกว่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ข้าวญี่ปุ่นที่เกาะตัวเป็นก้อน ตลาดข้าวผัดในญี่ปุ่นเป็นตลาดอาหารใหญ่ เป็นอาหารหลักที่ขายในร้านอาหารประเภทจานด่วน (Fast food Store) ซึ่งจำหน่ายทั้งอาหารญี่ปุ่นและตะวันตก ขณะที่ข้าวราดแกงกะหรี่ก็เป็นอาหารที่ได้รับความนิยมไม่แพ้กัน หากรัฐบาลไทยมีการประชาสัมพันธ์วิธีการนำข้าวไทยไปบริโภคให้ทั่วถึง โดยเน้นการนำข้าวไทยไปทำเป็นข้าวผัดให้ผู้บริโภคญี่ปุ่นบริโภค โอกาสที่ข้าวไทยจะสามารถจำหน่ายในประเทศญี่ปุ่นก็ยังมีอยู่บ้าง

2. ควรมีการปรับมาตรฐานการส่งออกข้าวให้ทัดเทียมกัน เนื่องจากทางญี่ปุ่นมีการกำหนดมาตรฐานสินค้านำเข้าประเภทอาหารค่อนข้างเข้มงวด ทั้งในด้านความสะอาดของสินค้า สารเคมีตกค้าง และสิ่งเจือปนภายในข้าว เพราะระบบการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าของไทยยังไม่ได้รับการยอมรับจากประเทศญี่ปุ่น เนื่องจากผู้บริโภคชาวญี่ปุ่นจะให้ความสนใจในคุณภาพของสินค้าเป็นอย่างมาก ถึงแม้จะมีราคาสูงแต่ถ้าเป็นสินค้าคุณภาพดีก็ยอมซื้อ ผู้ส่งออกของไทยจึงควรมีการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของข้าวไทยให้มีคุณภาพดีเพียงพอในการส่งออกไปยังญี่ปุ่น

3. จากการสำรวจพบว่าผู้บริโภคอีกหลายกลุ่มที่เคยบริโภคข้าวเมล็ดยาวมาแล้วทั้งชาวเอเชียที่อาศัยอยู่ในญี่ปุ่น และชาวญี่ปุ่นที่เคยบริโภคข้าวเมล็ดยาวพันธุ์อินดิกา แต่ไม่มีโอกาสจะหาซื้อข้าวไทยในตลาดเนื่องจากพ่อค้าชาวญี่ปุ่นไม่นำข้าวไทยมาขายอีก นอกจากนี้ในการประมูลข้าวที่ญี่ปุ่นนำระบบการประมูลแบบทั่วไปมาใช้ ทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นโดยองค์การอาหารของญี่ปุ่นมีส่วนกำหนดพันธุ์ข้าว ชนิดและคุณสมบัติที่ต้องการได้ เป็นผลให้ข้าวไทยไม่สามารถประมูลในระบบการประมูลแบบนี้ได้ เนื่องจากองค์การอาหารมักจะสั่งซื้อข้าวจากสหรัฐฯและออสเตรเลียที่ส่งข้าวพันธุ์จาปอนิกาเข้าไปจำหน่าย รัฐบาลไทยจึงควรผลักดันให้รัฐบาลญี่ปุ่นใช้วิธีประมูลข้าวแบบ SBS ซึ่งพ่อค้าส่งของญี่ปุ่นจะเป็นผู้กำหนดชนิดของข้าวที่ต้องการ และติดต่อให้ทางองค์การอาหารของญี่ปุ่นดำเนินการเปิดการประมูล วิธีการประมูลแบบนี้จะทำให้ข้าวไทยมีโอกาสเข้าได้รับการประมูลได้มากกว่าการประมูลแบบทั่วไป

4. ปัจจุบันอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร กัดตากา และร้านอาหารต่างๆ ได้ใช้ข้าว 100% เกรด 2 ของไทยเป็นวัตถุดิบมากกว่าร้อยละ 30 เนื่องจากข้าวไทยมีราคาถูก สามารถทำให้ประหยัดต้นทุนลงได้มาก รวมทั้งแม่บ้านญี่ปุ่นเริ่มรู้จักวิธีการปรุงข้าวไทยมากขึ้นเรื่อยๆ การ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รณรงค์เพื่อปลูกข้าวพันธุ์จากปอนิก้าส่งไปขายประเทศญี่ปุ่นจึงไม่จำเป็นต้องไป เนื่องจากเป็นตลาดที่มีความต้องการบริโภคเป็นปริมาณร้อยละ 5 ของปริมาณความต้องการบริโภคข้าวของโลก ดังนั้นผู้ส่งออกข้าวไทยจึงควรมุ่งเน้นการส่งออกไปที่ตลาดแข็งข้าวเจ้าแปรรูป มากกว่าที่จะมุ่งทำตลาดผู้บริโภคซึ่งนิยมรับประทานข้าวคนละพันธุ์กับที่ไทยส่งออก

5. ผู้ส่งออกไทยควรมีการพัฒนารูปแบบของหีบห่อที่ใช้ในการบรรจุสินค้าไปจำหน่าย โดยมีการบรรจุเป็นหีบห่อพลาสติกที่ปกปิดมิดชิด ป้องกันความเสียหายอันเกิดจากความชื้น หรือสัตว์รบกวนต่างๆ และบรรจุเป็นถุงขนาด 1 ถึง 5 กิโลกรัมพร้อมจะนำไปจำหน่ายได้เลย และควรมีการแบ่งแยกชนิดของข้าวว่าเป็นข้าวชนิด 100% ข้าว 5% หรือข้าวเหนียว เพื่อความสะดวกของผู้บริโภคในการนำไปบริโภค

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารอ้างอิง

กรมการค้าต่างประเทศ . 2538 . ปริมาณการส่งข้าวไทยปี 2533-2538 . กรุงเทพมหานคร

: โรงพิมพ์กระทรวงพาณิชย์ .

นิรนาม . 2537 . "การนำเข้าข้าวของญี่ปุ่นกับสถานการณ์ข้าวในประเทศไทย" . เศรษฐกิจ 2 .

กุมภาพันธ์ 2537 : น. 1-5 .

นิรนาม . 2537 . "การเกษตรยุคโลกาภิวัตน์ ไทยต้องปรับตัวให้ทัน" . สรุปข่าวธุรกิจ .

1-15 พฤศจิกายน 2537 : น. 1-5 .

นิรนาม . 2537 . "ข้าวไทยในญี่ปุ่นกลยุทธ์การตลาดผสมข้าวลือ" . มติชนสุดสัปดาห์ .

15 เมษายน 2537 : น. 23-24 .

บริบูรณ์ สัมฤทธิ์ . 2535 . "ญี่ปุ่น ตลาดข้าวแห่งใหม่ของโลก" . สรุปข่าวธุรกิจ . 16-31

พฤษภาคม 2537 : น. 22-26 .

ประสูติ สิทธิทรง . "มุมมองข้าวไทยในตลาดผู้บริโภคนญี่ปุ่นของผู้เชี่ยวชาญข้าว" .

มติชนสุดสัปดาห์ . 29 เมษายน 2537 : น. 24-26 .

ผู้จัดการรายวัน . 2539 . กรุงเทพมหานคร . 26 มีนาคม 2539 . น.3 .

สมภพ มานะรังสรรค์ . 2537 . "ข้าวไทยในญี่ปุ่นปัญหาที่ไม่เคยจบ" . มติชนสุดสัปดาห์ .

27 พฤษภาคม 2537 : น.28 .

สุนทร ชุตินทรานนท์ . 2537 . "อนาคตข้าวไทยในแดนชาุกุระ เส้นทางยิ่งอึกฮาวไกล" .

มติชนสุดสัปดาห์ . 11 มีนาคม 2537 : น. 31-32 .

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ศิริพล ยอดเมืองมา . 2535 . "มาตรการทางการค้าข้าวและเสถียรภาพราคา" . กรมการค้าภายใน . กรกฎาคม 2535 : น.29-34 .

Hiroshi Kubo . 1994 . "Japan and Rice : A New Vision" . Look Japan . December 1994 : p. 4-8 .

Jetro . 1995 . Japan Export and Import Commodity by Country . Japan . Japan Tariff Association .

Kazuo Muto . 1990 . Marketing systems of agricultural products in Japan . Japan . Japan FAO Association.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้